

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Catharina Riedmüller

En föräldraförsäkring för jämfäställdhet och barnets bästa?

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Jur dr. Per Norberg

Ämnesområde
Socialrätt

Termin
9

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRKORTNINGAR	2
1 INLEDNING	3
1.1 Frågeställning och syfte	4
1.2 Metod och materialval	4
1.3 Avgränsning	4
1.4 Disposition	5
2 HISTORIEN BAKOM	6
2.1 Kvinnornas rätt...	6
2.2 ...blir till föräldrarnas...	7
2.3 ...men begränsas	7
2.4 Avslutande synpunkter	8
3 STATISTIK OCH ORSAKER	9
3.1 Så ser uttagsstatistiken ut	9
3.2 Varför ser statistiken ut så?	11
3.2.1 Ekonomi och arbete (utbildningsnivå)	11
3.2.2 Traditioner och könsroller	14
3.2.3 Vill föräldrarna dela?	15
3.3 Avslutande synpunkter	16
4 FÖRÄLDRAFÖRSÄKRINGENS REGLERING	18
4.1 Rätt till ersättning - föräldrapenning	18
4.2 Tid för ersättning	18
4.3 Ersättningsnivå	19
4.3.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)	20
4.3.1.1 Vad är SGI?	20
4.3.1.2 SGI-skyddad tid	21
4.4 Ersättningsens omfattning	21
4.5 Tillfällig föräldrapenning	22

4.6	Rätt till ledighet - föräldraledighet	23
4.7	Avslutande synpunkter	24
5	FÖRSLAGEN FRÅN UTREDNINGEN	25
5.1	Direktivet	25
5.2	Utredningens förslag	25
5.3	Avslutande synpunkter	26
6	BARNETS BÄSTA OCH JÄMSTÄLLDHET	27
6.1	Barn har rättigheter	27
6.1.1	Är föräldraförsäkringen för barnets bästa?	28
6.2	Jämställdhetsaspekten	29
6.3	Avslutande synpunkter	32
7	FÖRSLAGETS MOTIV	34
7.1	SOU 2005:73, motivering	34
7.2	Remissvar	37
7.2.1	Föräldrapenning i tre delar och längre tid på SGI-nivå	37
7.2.2	Övriga relevanta förslag	40
7.3	Andra åsikter	41
7.4	Avslutande synpunkter	42
8	ANALYS	44
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	48

Sammanfattning

Sedan 1974 har vi en föräldraförsäkring som ska möjliggöra för kvinnor och män att förena förvärvsarbete och föräldraskap. Dagens regler ger föräldrarna sammanlagt 480 dagar med föräldrapenning, varav 60 dagar måste tas ut av vardera föräldern, medan de kan fördela övriga dagar så som de själva behagar. Statistiken visar att denna valfrihet innebär att kvinnorna tar ut en stor majoritet av dagarna, medan männen väljer att hålla sig till de två månader de tilldelas lagstiftningsvägen. Det finns ingen oemotsagd anledning till att föräldrarna delar dagarna på detta sätt, men många sällar sig till den grupp som menar att traditioner och förväntningar från samhället gör att kvinnan stannar hemma, medan mannen värnar om sin karriär och roll som försörjare. Föräldrarna själva säger sig vara relativt nöjda med hur de delar dagarna och menar att en stor anledning till varför de delar som de gör är att de inte har råd att låta mannen stanna hemma. Ekonomin kan alltså vara en del av förklaringen, men samtidigt är det långt ifrån alla familjer som förlorar särskilt mycket på att låta dela jämnt istället för att mamman tar de flesta dagarna och långt ifrån alla verkar agera ekonomiskt rationellt i detta sammanhang.

Problemet med uttagsstatistiken är att man ofta förknippar en god uppväxt med lång tid i hemmet, vilket faller på kvinnans lott och resulterar i att hon är mer frånvarande på arbetsmarknaden. Detta ger arbetsgivare en god anledning att akta sig för att befordra och anställa kvinnor till positioner där de vill, så långt det är möjligt, försäkra sig om att arbetstagaren stannar kvar i sin anställning utan långa ledigheter. Arbetsgivaren kommer att utgå ifrån att kvinnan kommer att vara mer frånvarande än mannen, så kallad statistisk diskriminering, varvid mannen kommer i ett mer fördelaktigt läge. Kvinnor betalar som kollektiv på så vis sitt höga uttag av föräldraledighet med lägre lön, sämre karriärmöjligheter, lägre SGI och sämre pension. De hamnar dessutom på positioner där de är lätta att ersätta och på dessa kvinnodominerade arbetsplatser uppfattas arbetsgivaren i högre grad som positiv till arbetstagarnas föräldraledighet, än på andra arbetsplatser.

I försök att vända trenden infördes i två etapper de månader som är reserverade för vardera föräldern. Utvecklingen är i dag framme vid ett förslag (SOU 2005:73) om en tredelad föräldraförsäkring, som innebär att endast en tredjedel av dagarna får delas mellan föräldrarna. Förhoppningen är att uttaget ska öka bland män. Intresset för förslaget har varit stort och bemötts med både ris och ros. Vissa menar att detta är ett viktigt steg för jämställdheten, men att det krävs en helt individualiserad föräldraförsäkring för att resultat verkligen ska uppnås. Andra är av åsikten att barnets bästa inte tillgodoses i förslaget, då man menar att flera barn riskerar att förlora tid i hemmet, då pappan inte tar ut fler dagar, utan låter dem brinna inne. Uppsatsen diskuterar huruvida detta är två förenliga mål och om barnets bästa måste innebära en lång tid i hemmet. Vilken väg vi än väljer att gå krävs ett val. Vi kan inte både låta föräldrarna välja själva och använda föräldraförsäkringen som ett styrmedel med siktet inställt på en jämställd arbetsmarknad.

Förkortningar

AFL	Lag (1962:381) om allmän försäkring
BO	Barnombudsmannen
FörL	Föräldraledighetslag (1995:584)
JämO	Jämställdhetsombudsmannen
JämstL	Jämställdhetslag (1991:433)
RFV	Riksförsäkringsverket
SCB	Statistiska Centralbyrån
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SofL	Socialförsäkringslag (1999:799)

1 Inledning

Vem är föräldraförsäkringen till för? Är det barnens rätt att vårdas av sina föräldrar eller är det föräldrarnas rätt att vårda sina barn med inkomstersättning och ledighet från jobbet? Och hur kan föräldraförsäkringen kopplas till jämställdhetsproblematiken på arbetsmarknaden?

Tänk dig att två jurister arbetar på samma firma. Chefen har två uppdrag i sin hand, varav det ena är ett svårt sådant som kommer att ta tid att färdigställa, och det andra är lite enklare som kan klaras av på kortare tid. De två juristerna är av olika kön. Arbetsgivaren ska välja en jurist till varje uppdrag, hur placerar han sina arbetstagare? Finns det anledning att beakta deras kön vid valet? Risken för att kvinnan går på en lång föräldraledighet är statistiskt sett betydligt större än att mannen är borta från arbetet under en lika lång tid. Arbetsgivaren kan omöjligt veta om och i så fall vem av arbetstagarna som kan tänkas bli frånvarande. Vill han eller hon ändå ha något att bygga sitt beslut på, vid fördelningen av arbetsuppgifter, kan mycket det mycket väl vara statistiska kunskaper. Så vem får det tyngre fallet? Om arbetsgivaren resonerar i dessa banor blir det mannens. Och vad innebär det i förlängningen? Jo, det är väl ganska rimligt att lönen ökar med svårare uppdrag, vilket innebär att löneklyftan mellan könen skapas. Men är föräldraförsäkringen ojämsställd? Nej, inte formellt sett. Men den är flexibel med stor valmöjlighet för föräldrarna, vilket resulterar i att föräldrarna väljer att låta kvinnan stanna hemma längst och väljer på så sätt ojämsställdhet. Den tid kvinnan får i hemmet förlorar hon på arbetsmarknaden. Detta är kopplingen mellan föräldraförsäkringens utformning och arbetsmarknadens ojämsställdhet. Och genom att låta barnets bästa ingå som en viktig del i föräldraförsäkringens form och mål försvåras problematiken ytterligare. Så kan man beskriva mitt examensarbete.

Dagens föräldraförsäkring ger föräldrarna rätt att skriva över föräldrapenningdagar på varandra, förutom två månader vardera som de själva måste ta ut. Dessa månader är resultatet av tidigare reformer som genomförts med målet att få fler pappor att ta ut mer föräldrapenning. I dag tar kvinnor ut en stor majoritet av dagarna, vilket resulterar i att de är mer frånvarande från arbetsmarknaden, statistiskt sett, än män.

Föräldraförsäkringsutredningen har i SOU 2005:73¹ framlagt ett betänkande kring föräldraförsäkringen. Översynen är gjord efter ett direktiv som krävde att utredningen vid sitt arbete och i förslaget hade barnets bästa för ögonen och att det skulle stämma med jämställdhetsviljor i politiken och samhället. Ur denna utredning stammar förslaget om en tredelad föräldraförsäkring, vilket väckt rejäl debatt, bland föräldrar som är nöjda med hur de delar i dag och inte vill se någon förändring, bland jämställdhetskämpar som önskar en snabbare utveckling till ett jämställt samhälle och därför kräver en helt individualiserad försäkring, (då de menar att föräldraförsäkringen spelar en betydande roll i kampen för ett jämställt samhälle) samt barnets rätt -

¹ SOU 2005:73, Reformerad föräldraförsäkring kärlek, omvårdnad, trygghet.

förespråkare som önskar tillgodose barnets rättigheter, om nödvändigt framför andra intressen, såsom jämställdhetsfrågor.

1.1 Frågeställning och syfte

Syftet med denna uppsats är att utreda sambandet mellan föräldraförsäkringen och jämställdhetsproblematiken på arbetsmarknaden, samt vad som är barnets bästa i detta samband.

Den fråga som ställs är om det förslag som förs fram i SOU 2005:73, det vill säga en tredelad föräldrapenning, kommer att innebära ett mer jämställt uttag av föräldrapenning, om det är i enlighet med barnets bästa och om det kommer att främja jämställdheten. Kan man förena barnets bästa med jämställdhetsmålen eller är det en omöjlig kombination?

Målet med uppsatsen är att besvara dessa frågor i en avslutande analys som förhoppningsvis uppfattas som väl underbyggd. För att uppnå detta krävs en välbyggd grund, vilket kapitlena fram till analysen syftar till att skapa.

Genom att skriva en uppsats som spänner över flera områden vill jag knyta samman några av de olika ämnena inom den sociala dimensionen och se hur de samspelar, samt påvisa hur lagreglering kan komma att spela en viktig roll för förändring i samhället.

1.2 Metod och materialval

Målet med denna uppsats är att visa hur juridiken utgör en del av samhället och påvisa hur den kan påverka och inverka i olika problem. Detta beror inte minst på att ansatsen i en uppsats kring ett sådant här ämne aldrig kan bygga, eller ens bör bygga, på rent juridisk metod, då det skulle skapa ett stelbent dokument kring regleringen utan att se vad den innebär, och därmed förbigås helt poängen med att föreslå förändringar i systemet.

Mitt materialval bygger på vad jag menar att jag behöver för att kunna besvara mina frågeställningar på ett korrekt sätt och därmed uppnå syftet med uppsatsen.

En av de viktigaste delarna av mitt material utgörs av SOU 2005:73, *Reformerad föräldraförsäkring, kärlek, omvårdnad, trygghet*, eftersom det är just denna utredning som framlade det förslag jag utreder i detta examensarbete. Utöver denna använder jag främst förarbeten, juridisk -, samhällsvetenskaplig - och sociologisk litteratur, Försäkringskassans vägledning, analyser och statistiska redovisningar samt material från JämO och BO. För att finna remissvar har jag använt mig av hemsidor, var de redovisade svaren finns.

1.3 Avgränsning

Det finns fantastiskt många avstickare när man ser hela materialet som omringar detta område. Jag har därför begränsat mig på vissa delar. För det första håller jag mig till förslaget, och beskrivning av lagar som inte direkt omfattas av förslaget kommer inte att uttömmas helt, utan det handlar bara om att ge en insikt och skapa en förståelse. Samtidigt som jag måste

avgränsa mig önskar jag ge en komplett bild, varför vissa delar måste få vara med trots att den direkta relevansen uteblir, och bara en indirekt mening innefattas. Jag kommer att utesluta förslagets idéer om förändringar kring havandeskapspenningen, eftersom jag först och främst intresserar mig för den delade föräldrapenningen och dess följder. Övriga delar i förslaget hänger på ett eller annat sätt ihop med denna del, medan havandeskapspenningen faller utanför. Även om hela förslaget, med undantaget jag just nämnde, presenteras i min uppsats så är vissa delar mer representerade, eftersom jag finner dem mer intressanta och mer nödvändiga för utvecklingen i denna uppsats. Jag kommer inte att fördjupa mig i förslaget som handlar om ensamstående föräldrars utökade skydd eller de delar som är tänkta att ge andra familjekonstellationer än den traditionella (mamma-pappa-barn) ett synliggörande. Jag har valt att inte redovisa alla särregler kring adopterade barn, eftersom de allt som oftast endast handlar om andra tidsangivelser eftersom barnet kommer till sina föräldrar senare än då det fötts. Vad gäller det framlagda förslaget har jag inte sett till dess ekonomiska beräkningar, inte minst då jag saknar möjlighet att tyda dessa och bringa klarhet i dess rimlighet. Det ligger inte heller i uppsatsens intresse att göra så, varför jag lämnar det därhän.

1.4 Disposition

Det är viktigt att förstå historien bakom dagens reglering av föräldraförsäkringen för att man ska kunna skaffa sig en uppfattning om huruvida något behöver förändras eller inte. Därför inleds den deskriptiva delen med kapitel 2 som innehåller en historisk beskrivning av hur utvecklingen av föräldraförsäkringen sett ut. Detta följs av kapitel 3 som redovisar statistik över uttaget av föräldraförsäkring samt teorier om varför det ser ut som det gör. Kapitlet ämnar ge läsaren förståelse för problematiken i föräldraförsäkringen. Därpå följer i kapitel 4 en beskrivning av dagens reglering av föräldraförsäkring, för att skapa en möjlighet att jämföra dagens reglering med de förändringar som utredningen presenterar i SOU 2005:73. I påföljande kapitel presenteras just det förslag som framlagts i utredningen. Problematiken beskrivs ytterligare i kapitel 6, där jämställdhetsintressen ställs mot barnets bästa eftersom de framstår som svåra att sammanföra. Avslutningsvis redovisas i kapitel 7 SOU:ns motiveringar till förslagen, samt remissvar till densamma för att skapa en uppfattning om vad olika myndigheter och arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer anser om förslagen. Dessa kan ge en fingervisning om vart åt det lutar, men framför allt ger de en fördjupad bild kring jämställdhet respektive barnets bästa i detta sammanhang. I samma kapitel har införts andra personers idéer om en tredelad föräldraförsäkring, för att ytterligare öka förståelsen för problematiken. Varje kapitel avslutas med mina synpunkter och dessa korta avsnitt är ämnade att ge läsaren ”den röda tråden” i varje kapitel och på så vis förenkla läsningen av examensarbetet.

Efter den deskriptiva delen av arbetet kommer i kapitel 8 en avslutande analys som innehåller mina åsikter samt slutsatser och svar på frågeställningarna som uppsatsen bygger på.

2 Historien bakom

2.1 Kvinnornas rätt...

Före industrialiseringen överlappade arbete och familjeliv varandra. Den grundläggande enheten för produktion var hushållet och rollen som arbetare eller husmor (husfar) var inte delad, utan var och en bidrog i produktionen efter egen förmåga utan att uppgifterna särskilt definieras. I och med industrialiseringens intåg flyttades det produktiva arbetet till fabriken och nu betalades arbete med pengar. Familjeliv och arbetsliv separerades därmed. Hemarbete såldes inte för pengar varför det delvis nedvärderades och på grund av hög arbetslöshet och lägre löner tvingades kvinnor bort från arbetsmarknaden och blev hemmavarande. Därmed blev kvinnorna beroende av sina män.² Samtidigt som kvinnan förlorade mark i arbetslivet, försvann fadren ur hemmen. Rollen som uppfostrare övertog i stället mamman eller kanske prästen. 1921 infördes en ny familjelag som innebar att mannens rätt att ensam bestämma över sin familj och hemmet försvann och istället skulle nu båda föräldrarna dela på ansvaret för barnens uppfostran, liksom var och en skulle bestämma över sitt eget liv.³ Rätten till ledighet från arbete för en kvinna som fött barn fanns redan i lag år 1900, men någon lagstadgad ersättning vid havandeskap och barnafödelse fanns inte.⁴ Redan så tidigt som 1908 kom en motion om en allmän moderskapsförsäkring i svenska riksdagen, men den avslogs.⁵ 1913 kom så den första författningen som behandlade frågan om ersättning vid barnafödande⁶ vilken medgav att kassorna utbetalade moderskapshjälp under högst 42 dagar. Vid denna tidpunkt var det frivilligt för kassorna att betala ut ersättning, men staten utbetalade statsbidrag för att förmå kassorna att utge moderskapshjälp. En kvalificeringstid om 270 dagar krävdes, vilken innebar att kvinnan måste vara registrerad vid den aktuella sjukkassan så lång tid omedelbart före barnafödandet.⁷ Moderskapshjälpen blev obligatorisk 1931, och utgick per dag och den längsta tid kvinnan kunde uppbära ersättningen var 30 dagar, om den inte utsträcktes till 56 dagar på grund av att hon omfattades av arbetsförbud genom arbetarskyddslagens bestämmelser med anledning av sitt barnafödande. Som längst fick hon ta ut 14 dagar före förlossning och understödet var behovsprövat. Var kvinnan gift och sammanboende med sin make var det deras gemensamma inkomster som låg till grund för beslutet.⁸ Efter detta genombrott genomfördes flera reformer som till sist ledde fram till 1962-års moderskapsförsäkring, vilken ingick i den vanliga sjukförsäkringen. Denna

² Nilsson, Schönnesson, Lena, s.13 f.

³ Nilsson, Schönnesson, s. 21.

⁴ Christensen, Anna, s. 48.

⁵ Nilsson, Schönnesson, s. 31 f.

⁶ Kungörelsen (1913:136) angående statsbidrag åt sjukkassor som meddelade moderskapshjälp.

⁷ Christensen, s. 48.

⁸ Nilsson, Schönnesson, s. 36 ff.

omfattade samtliga kvinnor som var anslutna till den allmänna sjukförsäkringen. Ersättning utgick med ett engångsbelopp vid barnsbörd, kallad moderskapspenning. Vidare erhöll kvinnorna tilläggsjukpenning (den kallades så både då den utbetalades på grund av barnsbörd eller arbetsfrånvaro på grund av sjukdom) om de uppfyllde kvalifikationstiden om 270 dagar. Kvinnorna hade dessutom rätt till särskild tandvård under graviditet och nio månader efter förlossningen. Beroende av antalet barn som föddes erhöll kvinnan olika belopp och hon kunde uppbära tilläggsjukpenning under längst 180 dagar.⁹

2.2 ...blir till föräldrarnas...

På 1970-talets början såg man över ersättningarna till barnaföderskor. Reglerna kring moderskapspenningar hade inte riktigt följt med utvecklingen av samhället. Utgångspunkten nu var att varje vuxen individ skulle försörja sig själv. Kvinnornas möjligheter att studera och arbeta var betydligt större och barntillsynen utökades. I familjerna levde man numera med två inkomster, vilket gjorde att det märktes väl när kvinnan inte kunde arbeta på grund av graviditet, barnsbörd eller sjukt barn. Jämställdhetens vindar blåste och det gällande systemet kritiserades då man menade att det medförde att det var kvinnan som skulle stanna hemma i alla lägen, vilket försämrade hennes möjligheter på arbetsmarknaden. Detta ledde fram till en föräldraförsäkring.¹⁰ Föräldrarna kunde själva avgöra vem av dem som skulle stanna hemma med barnet; ersättning utgick till den förälder som huvudsakligen vårdade barnet.¹¹ Under tio dagar i samband med barnets födelse kunde pappan erhålla föräldrapenning för vård av äldre barn.¹² Man införde ett ekonomiskt stöd i form av en garantinivå, vilket innebar att alla föräldrar oberoende av tidigare inkomst erhöll föräldrapenning med ett visst belopp per dag.¹³ De föräldrar som hade en sjukpenning som övergick garantinivån fick istället föräldrapenning motsvarande 90 procent av inkomsten under förutsättning att föräldern haft sin SGI i 270 dagar. Om mamman var hemma och kunde vårda barnet fick dock inte pappan ersättning på SGI-nivå.¹⁴

2.3 ...men begränsas

Under 1970-talets andra hälft byggs samhällets barnomsorg ut och det möjliggörs än mer för både kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete med att skaffa barn. Föräldraförsäkringen var tänkt att täcka de perioder då man var tvungen att stanna hemma till exempel i samband med förlossning. Pappan fick rätt att vara ledig i samband med barnets födelse, även om det

⁹ Nilsson, Schönnesson, s. 43.

¹⁰ Prop. 1973:47, Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, m.m. s. 18 ff.

¹¹ Prop. 1973:47, s. 1.

¹² Prop. 1973:47, s. 20 f.

¹³ Prop. 1973:47, s. 19 f.

¹⁴ Christensen, s. 53.

inte fanns äldre barn hemma, och man förlängde ersättningstiden med föräldrapenning till nio månader. Flexibiliteten var viktig och genom SFS 1977:630 infördes en särskild föräldrapenning vars syfte var att ge småbarnsföräldrar möjlighet att förkorta sin arbetsdag. Därmed kunde man ta ut föräldrapenning på deltid ner till en fjärdedel. En motsvarande rätt till ledighet infördes i föräldraledighetslagen.¹⁵

1980-talets föräldraförsäkring kom att präglas av en vilja att skapa mer lättförståeliga regler. Man slog ihop föräldrapenning i samband med barns födelse med den särskilda föräldrapenningen och bildade den enhetliga förmånen föräldrapenning. Ersättningen måste tas ut innan barnet fyllde fyra år.¹⁶

Den framstående nyheten under 1990-talet var införandet av pappamånaden 1995. Detta innebar att man införde en lika fördelning av föräldrapenningdagarna, men 30 dagar öronmärktes för respektive förälder.¹⁷ Målet med denna uppdelning var att öka pappornas uttag av föräldrapenning, eftersom det ansågs vara bra för barnet, och dessutom skulle förändringen innebära att kvinnors ställning på arbetsmarknaden förbättrades, då de skulle uppnå en ökad jämställdhet gentemot männen när ansvaret för hushållsarbete och barn delades lika.¹⁸ Sedan dess har man utökat antalet reserverade dagar till det dubbla, vilket innebär 60 dagar till mamma och 60 dagar till pappa som inte kan överlåtas på den andre, samtidigt som man förlängt ersättningsperioden med 30 dagar, med målet att fler män ska stanna hemma med sina barn och därmed bidra till en ökad jämställdhet och en bättre kontakt för barnet till båda sina föräldrar.¹⁹

2.4 Avslutande synpunkter

Den historiska utvecklingen påvisar tydliga spår av jämställdhetstankar redan i 1974-års föräldraförsäkring. Barnets bästa finns redan med som argument vid denna tidpunkt och redan då uppfattades det som bra för barnen att få vara hemma med både mamma och pappa, vilket leder fram till pappamånaderna. Före detta genombrott handlar utvecklingen främst om att ge en stabilare ekonomi för familjer när de skaffar barn. Det är snarare en tanke om trygghet för familjen som enhet, än kvinnans/barnets/mannens behov som specificeras. Men i och med föräldraförsäkringens tillkomst ser man också sambandet mellan mammans föräldraledighet och försämrade position på arbetsmarknaden.

Frågan blir snarast vad som har hänt sedan dess.

¹⁵ Christensen, s. 53 ff.

¹⁶ Christensen, s. 55 f.

¹⁷ Prop. 1993/94:147, Jämställdhetspolitiken: Delad makt - delat ansvar, s. 65.

¹⁸ Prop. 1993/94:147, s. 66 f.

¹⁹ Prop. 2000/01:44, Föräldraförsäkring och föräldraledighet, s. 24 ff.

3 Statistik och orsaker

Detta kapitel syftar till att låta läsaren förstå vad det är den tillsatta utredningen vill förändra - mer konkret. Genom att studera hur uttagsstatistiken ser ut samt teorier om varför, kan man förstå problematiken och vad det är i dagens föräldraförsäkring som skapar behov av en föräldraförsäkringsutredning.

3.1 Så ser uttagsstatistiken ut

Som läsaren vid detta lag är väl bekant med så tillkom föräldraförsäkringen år 1974. Då tog männen ut cirka 1 procent av föräldrapenningen, medan samma siffra har stigit till 17,2 procent år 2003. Uttaget för männen har alltså ökat markant, och samtidigt förstår vi av dessa siffror att kvinnorna tar ut den absoluta majoriteten av dagarna.²⁰ En intressant aspekt av detta är dock att 43 procent av de personer som ersattes med föräldrapenning 2003 var män. Detta faktum visar att männen tar ut föräldrapenning i hög grad, men de tar inte ut särskilt många dagar, jämfört med kvinnorna.²¹ Männens uttag av föräldrapenning korrelerar nästan helt med att de tar ut föräldraledighet. Kvinnorna är i större utsträckning lediga även utan föräldrapenning.²² Statistiskt sett var mamman i genomsnitt föräldraledig under drygt 16 månader, medan pappan var hemma knappt 2 månader. Den största gruppen barn (15 procent) är hemma sammanlagt 19 månader. Statistiken avslöjar att det är stor variation i hur länge barn är hemma med samma försäkring. Mammorna har toppar i sin statistik, för när de avslutar sin ledighet, vid 12 respektive 18 månaders föräldraledighet.²³ Som den historiska återblicken i uppsatsens första kapitel visar har det införts en pappamånad som sedan utvidgats till två månader. Man kan se i statistikens mönster att dessa dagar har inneburit ett ökat uttag från männens sida. För barn födda 1993 var det 50 procent av männen som inte tog ut någon föräldrapenning, vilket minskade till 25 procent för barn födda 1995-99. Efter att den öronmärkta månaden infördes verkar män vara mer benägna att stanna hemma lite längre än vad de "ska" enligt lag.²⁴ Även den andra pappamånaden har haft inverkan på uttagsstatistiken, men inte lika kraftig som den månad som infördes 1995. Det är färre män som tar ut mellan 30 och 39 dagar och fler som väljer att ta ut mellan 60 och 69 dagar. Antalet män som tar ut mer än 60 dagar har procentuellt sett ökat och samtidigt har andelen som tar ut mindre än 30 dagar minskat.²⁵ Dock är dessa siffror inte nödvändigtvis helt korrekta. Att effekten inte kan mätas fullt ut beror på att de barn som omfattas av denna reglering ännu inte fyllt åtta år när undersökningen genomfördes, vilket innebär att det fanns dagar

²⁰ RFV statistikinformation, Is-I 2004:4, Föräldrapenningen, s. 5.

²¹ Is-I 2004:4, s. 10.

²² RVF analyserar 2004:14, Flexibel föräldrapenning, s. 22 f.

²³ RVF analyserar 2004:14, s. 19 ff.

²⁴ Is-I 2004:4, s. 12.

²⁵ SOU 2005:73, s. 154 f.

kvar som kunde tas ut. Men det finns material som visar att majoriteten av föräldrapenningen, generellt sett, tas ut under barnets första fyra levnadsår.²⁶ För barn födda 1999 hade i genomsnitt 372 dagar tagits ut (329 till mamma och 43 till pappa) under åren 1999-2002, vilket innebär att studier av uttag hos föräldrar med barn som endast fyllt åtta år kan användas som incitament på utvecklingen.

Undersökningen som presenteras i Försäkringskassans analys visar att de flesta dagarna tas ut under barnets första levnadsår, då föräldrarna som regel väljer att ta ut föräldrapenning fem av sju dagar per vecka. Efter barnets första ett och ett halvt år sjunker antalet snabbt och endast enstaka dagar tas ut. Kvinnorna tar i genomsnitt ut flest dagar under barnets första år, medan männens uttag är större när barnet är runt ett år gammalt. Männerna tar alltså ut den sista delen av försäkringen.²⁷ Detta resulterar i att många fäder tar ut sina reserverade dagar samt det som blivit kvar efter mammans ledighet.²⁸

De flesta föräldrar i Sverige använder sin försäkring och den absoluta majoriteten av dagar har tagits ut när barnet fyllt åtta år. Hela 97 procent av dagarna på SGI-nivå betalades ut innan det var för sent för barn födda 1991 och 1993.²⁹ Samtidigt är det så att en tredjedel av alla familjer har kvar dagar på sjukpenningnivå efter barnets första fyra år. Detta menar man kan indikera att föräldrarna sparar dagar för att dryga ut till exempel semester eller använda vid tillfälle som passar bättre i arbetsorganisationen.³⁰

Hur uttaget fördelas, dvs. hur mycket av flexibiliteten i försäkringen som utnyttjas, ger hur länge barnet är hemma. Ett intensivt uttag under barnets första sex månader visar sig förkorta tiden hemma med föräldralediga föräldrar för barnet. Vidare visar analysen att sannolikheten för att barnets tid hemma förkortas är större om föräldrarna tar föräldrapenningdagar när barnet är över två år. På samma sätt påverkar uttaget åt andra hållet, dvs. även om barnet är hemma längre tid. I de fall föräldrarna tar ut fler dagar när barnet är från ett och ett halvt till två år så ökar sannolikheten för att barnet är hemma mer än 19 månader.³¹

Chronholm har skrivit en avhandling om föräldralediga pappor och deras erfarenheter. Av hans material framgår att utbildningsnivån påverkar uttaget av föräldrapenning. Bland de han intervjuat var männen med eftergymnasial utbildningsnivå överrepresenterade jämfört med landet i stort. Detsamma gällde kvinnorna i paren och jämför man inom paren så hade 71 procent likvärdig utbildning, i 18 procent av paren hade mannen högre utbildning och i 11 procent av fallen hade kvinnan högre utbildning än mannen.³² Det har i studier dessutom visats att fäder med högst förgymnasial utbildning utgör en större andel bland dem som inte tagit ut någon föräldrapenning alls.³³

Liknande resultat påvisas i en annan studie av barn födda 1990 och 1994. Av den framgår att kvinnorna är mer benägna att dela på föräldraledigheten

²⁶ RVF analyserar 2004:14, s. 14 f.

²⁷ RVF analyserar 2004:14, s. 15 f.

²⁸ RVF analyserar 2004:14, s. 36.

²⁹ RVF analyserar 2004:14, s. 16 f.

³⁰ RVF analyserar 2004:14, s. 18.

³¹ RVF analyserar 2004:14, s. 37.

³² Chronholm, Anders, s. 109 f.

³³ RVF analyserar 2002:14, Spelade pappamånaden någon roll?, s. 25.

ju äldre de blir, samtidigt som intresset minskar med hennes yrkeserfarenhet.³⁴ De yngsta fäderna, dvs. de som under 24 år gamla tenderar i genomsnitt att ta ut färre dagar än de äldre fäderna.³⁵ I de fall kvinnorna har eftergymnasial utbildning tar papporna ut mer föräldrapenning och både uttagsbenägenheten ökar liksom antalet dagar.³⁶ I de fall pappan tar ut mycket föräldrapenning så är sannolikheten att barnet är hemma en kortare tid större. Detta beror antagligen på att mamman också är föräldraledig en kortare tid om barnet är hemma en kortare tid, vilket gör att pappans uttag ökar relativt sätt.³⁷

3.2 Varför ser statistiken ut så?

Tyvärr finns det inte ett enkelt svar på frågan. Men teorierna och undersökningarna är långt ifrån få, varför det bör kunna förklaras, även om svaret kan spreta en aning. Varje förälder utgår antagligen från sina förutsättningar, varför skillnader på individnivå naturligtvis kan förekomma. Men det är av intresse att se mönstren, inte detaljerna. Jag har valt att se till tre olika faktorer, vilka presenteras nedan.

3.2.1 Ekonomi och arbete (utbildningsnivå)

Allt som oftast anges ekonomiska skillnader mellan föräldrarna som anledning till det ojämsställda uttaget av föräldrapenning.³⁸ Kvinnor tjänar generellt sett mindre än män, vilket skulle kunna förklara varför mamman är hemma mer än pappan, eftersom inkomstförlusten blir mindre om den lägst avlönade uppbär föräldrapenning.³⁹ Även föräldrarna brukar ange den ekonomiska aspekten som anledning till hur de väljer att fördela föräldrapenningen. I en undersökning som Försäkringskassan utfört i tre län påvisas att 80 procent av föräldrarna anger just de olika inkomsterna som orsak till deras föräldrapenninguttag.⁴⁰ Detta faktum borde innebära att föräldrarna alltid agerar ekonomiskt rationellt, dvs. att den med lägst inkomst stannar hemma med barnet. Men är det så?

När man har sammanfört data har det visat sig att när mamman tjänar över taket⁴¹ (denna undersökning gjordes 2000 då taket fortfarande var 7,5 prisbasbelopp) tar pappan ut fler dagar jämfört med familjer där mamman har en inkomst under taket oavsett om pappans inkomst ligger över eller under taket. Den grupp av fäder som tar ut mest föräldrapenning är den som tillhör en familj där mamman har en inkomst som överstiger taket och

³⁴ SOU 1998:3, Valfärdens genusansikte, s. 82.

³⁵ RFV analyserar 2002:14, s. 20.

³⁶ RFV analyserar 2002:14, s. 23 f.

³⁷ RFV analyserar 2002:14, s. 33.

³⁸ SOU 2005:73, s. 187.

³⁹ SCB:s hemsida; http://www.scb.se/templates/tableOrChart___78953.asp Hämtat: 2006-10-12.

⁴⁰ RFV redovisar 2000:1, Båda blir bäst, s. 5.

⁴¹ Taket= den begränsning som återfinns i socialförsäkringsrätten vad gäller hur stor arbetsinkomst man får ersättning för vid t.ex. föräldraledighet. Begreppet hör ihop med SGI, vilket förklaras på sida 20.

pappans inkomst hamnar under taket. De fäder som tenderar att ta ut minst är de som ligger över taket och där mamman ligger under taket.⁴² I familjer där man menar sig ha råd med en ekonomisk svikt under en del föräldraledigheten, tar pappan ut mer föräldrapenning (undersökningen är från 1999). Främst handlar det om familjer där mannen tjänar lite över genomsnittet, men ändå ligger i närheten av taket.⁴³

Det verkar alltså som att föräldrarna med inkomster runt taket agerar hyfsat rationellt, men samtidigt är det tydligt att det inte bara är ekonomin som styr. Detta framgår extra väl när man studerar beräknade typfall i SOU 2005:73. Dessa visar hur mycket familjerna vinner eller förlorar på att dela lika jämfört med att pappan tar ut 60 dagar och kvinnan 300 dagar. Dessa visar att den största förlusten sker när föräldrarna tjänar olika mycket. Tjänar båda under taket blir den ekonomiska förlusten försumbar av att dela lika. När båda föräldrarna har lite högre inkomster blir det mer förmånligt att dela mer lika på grund av skattemässiga effekter. Om mannen tjänar 35 000 kronor per månad och kvinnan 15 000 kronor per månad förlorar familjen 1800 kronor per månad på att dela helt lika. I alla fall där kvinnan tjänar mest vinner av förklarliga skäl familjen på att dela lika.⁴⁴

En intressant aspekt finns att se i litteratur som kommit till före pappamånadens införande 1995. Redan då hänvisades till ekonomiska förhållanden, både som anledning till att kvinnor inte ville dela med sig av föräldraledigheten, liksom fäder som velat vara hemma, men där de upplevde det som omöjligt på grund av ekonomin i familjen. Arbetsplatsens krav och negativa inställning spelade också in liksom att traditionella könsrollsuppfattningar bromsade upp faders uttag av föräldrapenning (se nästa underkapitel för vidare utredning av detta fenomen). Det senaste alternativet angav män i högre utsträckning, medan kvinnorna främst påpekade ekonomin som anledning till fördelningen.⁴⁵

På vilket sätt kan arbetet spela in på uttaget av föräldrapenning? Först och främst innebär alltid en föräldraledig arbetstagare en frånvaro för arbetsplatsen, vilken på något sätt måste hanteras. Beroende på bransch, organisation och arbetsuppgifter kan effekten av ledigheten slå väldigt olika; på vissa arbetsplatser fördelas arbetsuppgifterna om bland övriga arbetstagare, medan andra kan behöva anställa en vikarie.⁴⁶

Föräldrar har i en undersökning också angivit att arbetsgivarens inställning spelar roll. Fler män än kvinnor verkar uppleva arbetsgivarens inställning som viktig i valet av hemmavarande förälder. Man har också angett att pappans arbetsplats påverkar deras val, vilket i princip kvinnans arbetsplats inte alls gör, enligt samma undersökning.⁴⁷ Dessamma påvisar dessutom att fler kvinnor än män upplever att arbetsgivaren är positiv till det egna uttaget av föräldraledighet, vilket skulle kunna tyda på att det är enklare för en kvinna att vara föräldraledig än för en man.⁴⁸ Även JämO vill peka på detta

⁴² SOU 2005:73, Reformerad föräldraförsäkring, bilagedelen, Ljungh, Nyman, s. 293 f.

⁴³ SOU 1998:3, Välfärdens genusansikte.

⁴⁴ SOU 2005:73, s. 195 ff.

⁴⁵ Schönnesson Nilsson, s. 63.

⁴⁶ SOU 2003:36, bilaga 12 till LU 2003, En jämställd föräldraförsäkring?, s. 37 f.

⁴⁷ RFV redovisar 2000:1, Båda blir bäst, s. 34.

⁴⁸ RFV redovisar 2000:1, s. 36 f.

i sin sammanställning av forskningsmaterial på detta område. Här ser man att det verkar vara lättare att nyttja rätten till föräldraledighet och deltidsarbete på arbetsplatser som domineras av kvinnliga arbetstagare, medan mansdominerade arbetsplatser har en flexibilitet som är av en annan typ. Man presenterar också en undersökning (vilken JämO ej genomfört utan bara redovisar) som visar att arbetsgivarnas stöd för föräldraledighet är svagt. Av 200 tillfrågade svenska arbetsgivare inom näringslivet ger endast tre procent aktivt stöd och uppmuntrar uttaget, medan nästan två tredjedelar stödjer ledigheten, om det inte går att ordna på något annat sätt. En tredjedel av de tillfrågade förväntar sig att pappans föräldraansvar begränsar sig till helger och andra ledigheter. Det finns inget direkt hinder för ledigheten, men samtidigt kommer karriären påverkas negativt om uttag görs, enligt denna del av arbetsgivarna.⁴⁹

JämO har i en egen rapport vänt på omständigheterna och frågat arbetsgivare om hur de tror att de påverkar sina anställdas vilja att ta ut föräldraledighet. Arbetsgivarna verkar hålla med föräldrarnas svar i andra undersökningar om att deras inställning spelar roll. Även arbetsgivarnas attityd och handlande är viktigt menar arbetsgivarna själva.⁵⁰

En annan undersökning gav resultatet att de flesta män upplevde en positiv inställning från arbetskolllegor, men också från sina chefer, till uttag av föräldraledighet. Denna undersökning påvisar ett större positivt inslag från cheferna för arbetstagare inom offentlig sektor, än inom den grupp som är privatanställda. Chronholm förklarar detta med att den offentliga sektorn i högre grad präglas av kvinnliga värderingar och därför har cheferna en större förståelse för familjeliv.⁵¹

När man talar om de ekonomiska faktorerna ingår även takhöjningen som genomfördes den 1 juli 2006. Förändringen innebär att man kan tjäna upp till 10 prisbasbelopp och fortfarande få 80 procent av sin lön vid föräldraledighet.⁵² Ett förslag om en sådan här förändring har bland annat tagits upp i SOU 2003:36, som ett viktigt steg för ett jämnare uttag av föräldrapenning. Men i den föreliggande utredningen diskuteras det endast kort, antagligen eftersom förslaget redan ligger. Det man trots allt säger är att allt fler tjänar över det tidigare taket om 7,5 prisbasbelopp och att det därför är rimligt att taket höjs. Men utredningen påpekar dessutom att det inom många sektorer återfinns avtalsersättningar som går in och täcker upp över taket, dvs. arbetsgivarna betalar en ersättning till den föräldraledige. Eftersom dessa avtalsersättningar är olika höga inom olika sektorer så menar utredningen inte att det är säkert att takhöjningen spelar så stor roll, utan den slutliga ersättningen blir i princip lika hög vid ett höjt tak som det tidigare, med avtalsersättningar. Dock menar utredningen att man inte ska underskatta takhöjningens betydelse, inte minst för personer som helt saknar avtalsersättningar eller i de fall ersättning betalas ut först då den föräldraledige återvänder till sin arbetsplats efter ledigheten.⁵³ Trots detta

⁴⁹ JämO, Föräldraskap kunskap- och nulägesrapport, s. 14.

⁵⁰ JämO, "Positiv inställning från ledningen är avgörande", s. 17 f.

⁵¹ Chronholm, s. 124 f.

⁵² Prop. 2005/06:142. Höjt inkomsttak vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst och höjd lägstanivå för hel föräldrapenning.

⁵³ SOU 2005:73, s. 206 ff.

anges i propositionen att man tror att höjningen av taket kan resultera i att fler män tar mer föräldraledighet, vilket är i linje med regeringens (åtminstone dåvarande som skrev propositionen) målsättning om en jämnare fördelning av föräldraledigheten.⁵⁴

3.2.2 Traditioner och könsroller

Föräldraskapet är en extremt beköad position, menar Ylva Elvin-Nowak vilket innebär att kraven för vad som gör en pappa till en bra sådan inte är det samma som gör en kvinna till en bra mamma. Kvinnan är en tillräckligt bra mamma genom att hon anpassar sin karriär till familjen, medan mannen förväntas anpassa föräldraskapet till arbetslivet. Föreställningar om kön är hela tiden närvarande i föräldraskapet och kulturella koder styr vad vi menar är självklart och naturligt. Även om föräldrarna ofta upplever att de utformar sitt föräldraskap utifrån egna preferenser och beslut, så präglas handlandet av vad som anses utgöra ett bra föräldraskap av majoriteten i samhället.⁵⁵

Vad gäller den traditionella synen verkar pappor jämföra sig med sina fäder. Eftersom de som regel inte var hemma med barnet alls, eller åtminstone i låg grad, blir dagens moderna fäder bra sådana bara genom att ta ut en del av föräldraledigheten.⁵⁶ Genom att delta i det dagliga ansvaret för barnen upplever sig moderna fäder som tillräckligt bra. När man istället ser till kvinnorna är situationen den omvända. En kvinna som jämför sig med sin egen mor uppfattar sig ofta som en sämre mamma, eftersom hon arbetar i högre utsträckning än vad hennes mamma gjorde. Denna känsla av otillräcklighet vägs inte upp av att hon är bättre på att yrkesarbeta.⁵⁷

I författaren Plantins undersökning angav föräldrarna att deras val av fördelning av föräldrapenning var i led med vad de själva och omgivningen förväntade sig. Genom att mamman tar ut mest ledighet och ägnar mycket och exklusiv tid till det nyfödda barnet och mannen bär upp sin roll som försörjare, ägnar tid åt att lära känna barnet och primärt fungerar som uppbackning för familjen, och därmed också tar ut mindre ledighet, så verkar alla tillfreds och nöjda.⁵⁸

När föräldrarna tagit steget att bli föräldrar förväntas barnets bästa stå i centrum för föräldrarnas handlingar och värderingar. I och med att barnets bästa sätts i centrum blir skillnader mellan kvinnors och mäns föräldraskap tydliga. Kvinnan blir "förälder" med ansvar att förverkliga ideologin om barnets bästa medan männen blir "pappor" med rätt att välja nivå av engagemang på föräldraskapet. Kvinnorna förväntas därmed ha den viktigaste rollen i föräldraskapet, fylld av ansvar, medan mannen när han väljer ett högt engagemang i föräldraskapet möts av beröm och uppskattning, som om det vore något speciellt.⁵⁹ För båda föräldrarna framstår det som i barnets bästa intresse att få stanna hemma så länge som möjligt. Trots att önskan finns hos båda föräldrarna är det kvinnan som

⁵⁴ Prop. 2005/06:142, s. 14 f.

⁵⁵ SOU 2005:73, bilagan, Elvin-Nowak, s. 52 f.

⁵⁶ Elvin-Nowak, Ylva, "Världens bästa pappa", s. 74.

⁵⁷ Elvin-Nowak, s. 89 f.

⁵⁸ Plantin, Lars, s. 138.

⁵⁹ Bekkengen, Lisbeth, s. 144 f.

förväntas tillgodose ett möjliggörande av det i praktiken, genom att ta lång föräldraledighet och sedan arbeta deltid.⁶⁰

Yvonne Hirdmans teori om att vi lever i en könsmaktsordning, återges i bilagan till SOU 2005:73. Denna teori utgår som sagt från könsmaktsordningen, vilken skapar olika sociala mönster och följer två logiker.

- Könsens isärhållande; manligt och kvinnligt bör inte blandas.
- Den manliga normen primat; männen utgör normen för vad som är normalt och allmängiltigt.

Könsmaktsordningen utgör en ram för våra liv, en struktur som underordnar kvinnor och formar våra relationer. Den styr våra liv och vi agerar inom dess ramar. Kvinnor underordnas männen och deras arbete blir mindre värt, medan männen uppfattas som producenter i den offentliga sfären, och förvärvsarbete värderas högre än hemarbete. Denna ordning påverkar även synen på barn och familj. Män ska finnas i förvärvsarbetet och kvinnor i hemarbetslivet.⁶¹

Dessutom föreligger ett tryck på kvinnor att de bör amma sina barn, eftersom det rekommenderas från betydande myndigheter, som Livsmedelsverket och Socialstyrelsen som arbetar för att sprida information om amningens nytta till dem som arbetar med barnhälsovård. Bröstmjolk anses ha ett utomordentligt näringsinnehåll som dessutom bland annat minskar barnets risk för att utveckla allergier. Bröstmjolk bör utgöra barnets föda, under åtminstone de första sex månaderna, enligt Livsmedelsverket och Socialstyrelsens rekommendationer. Även efter dessa månader och under hela barnets första levnadsår eller ännu längre, utgör bröstmjölken med fördel en del av kosten.⁶²

3.2.3 Vill föräldrarna dela?

Föräldrarnas inställningen till att dela är väl i detta sammanhang i allra högsta grad intressant. I en studie säger sig mer än hälften av föräldrarna vara nöjda med den sammanlagda längden på föräldraledigheten.

Mammorna önskar i något högre grad en längre ledighet. De flesta är dessutom nöjda med hur de fördelat ledigheten mellan sig. Kvinnorna i denna undersökning angav som främsta orsak till fördelningen att de ville stanna hemma, medan mannen förklarade det med ekonomiska skäl. Något intresse för att dela mer lika verkar inte direkt återfinnas och de flesta ångrar inte att de inte delade mer lika i efterhand. De som trots allt tycker att de borde ha delat mer lika är främst män.⁶³

Detta resultat debatterade dåvarande generaldirektör för RFV Anna Hedborg i DN. Hon skriver att det verkar som att kvinnor inte vill dela med sig av ledigheten och att detta kan kallas ett mansförtryck, då hon menar att

⁶⁰ Bekkengen, s. 145 f.

⁶¹ SOU 2005:73, bilagedelen, Jalmert, s. 133 ff.

⁶² SOU 2005:73, s. 220 ff.

⁶³ RFV, Socialförsäkringsboken 2003, s. 58.

kvinnan förvägrar mannen tid med sitt barn. På så vis lägger, enligt Hedborg, kvinnorna beslag på föräldraledigheten.⁶⁴

Bekkengen bekräftar att det finns en diskurs som gör gällande att kvinnor har makten i hemmen och därmed avgör huruvida mannen ska få vara föräldraledig eller inte. Däremot ställer hon inte riktigt upp på att så är fallet. Hon resonerar som så att kvinnan förväntas vara hemma, enligt den rådande barncentrerad som råder i samhället (se 3.2.2), varför det är näst intill omöjligt för en kvinna att säga att hon inte vill vara föräldraledig. Samtidigt kanske hon på så sätt möter en önskan från sin man att inte behöva stanna hemma, vilket inte behöver betyda att hon hindrar mannen från att ta ut ledighet med barnet. Men framförallt påpekar Bekkengen att dagens föräldraförsäkring är delad på två och det krävs en aktiv handling från mannen för att kvinnan ska få ta även hans delar, vilket innebär att detta är något endast mannen kan bestämma över.⁶⁵

I Plantins avhandling uppgav de föräldralediga föräldrarna att de inte upplevde några problem med att dela föräldraledigheten. Förutom argument om ekonomin så har även angetts en ovilja från mannens sida att stanna hemma, liksom att mannen stannar hemma för att kvinnan vill ha det så, även om dessa svar inte förekom frekvent. De flesta angav ett resonemang kring vad deras familj behövde utifrån individuella livsomständigheter som till exempel arbetslöshet eller att man precis erhållit ett nytt jobb, som anledning till deras fördelning.⁶⁶

3.3 Avslutande synpunkter

Kvinnorna tar ut den absoluta majoriteten av dagarna med föräldrapenning, trots att de 30 år vi haft med föräldraförsäkring bjudit på förändringar som pappamånaderna. Män tar, med några undantag, ut föräldrapenning, men antalet dagar är få. Samtidigt visar statistiken att uttaget har ökat efter att man infört de så kallade pappamånaderna, men det verkar som att många män håller sig till de månader de fått och ogärna tar fler dagar än de "ska". Det verkar som att högtbildade män med hyfsat god inkomst (helst ska de hamna under taket) som arbetar inom offentlig sektor, med en fru som har högre utbildning än gymnasiet, är mest benägna att ta ut föräldraledighet. Kvinnorna tar alltid ut föräldraledighet, men deras benägenhet att dela verkar öka i samband med deras utbildningsnivå. Eftersom ålder, utbildning och inkomst går lite hand- i- hand tycker jag inte att det är förvånande att yngre män, liksom de med lägre utbildning hamnar i skiktet som tar ut mindre föräldraledighet, med tanke på att uttaget verkar bero på just dessa faktorer till stor del, åtminstone enligt föräldrarna själva. Dessutom är unga mer känsliga för omgivningens krav, vilket jag tror i många fall spelar en viktigare roll än ekonomin. Traditioner och de förväntningar som vilar på allas våra axlar kan nog påverka, liksom inställningen på arbetsplatsen. Eftersom kvinnors arbetssituation sällan anses utgöra något problem vid

⁶⁴ Hedborg, Anna, DN debatt:s hemsida, <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=210516> Hämtat: 2006-10-12.

⁶⁵ Bekkengen, s. 180 f.

⁶⁶ Plantin, s. 126 ff.

uttag av föräldraledighet, medan männens snarast utgör en stoppkloss, kanske man kan säga att mäns arbete värderas högre. Kanske är det rollen som försörjare, som vilar på mannens axlar, som begränsar hans nyttjande av föräldraförsäkring, eftersom han bör arbeta istället för att vårda sitt barn enligt rådande, traditionella, samhällssyn som finns befast hos både föräldrar och arbetsgivare.

Det verkar inte finnas en enskild anledning till uttagsstatistiken, utan kanske beror det främst på livssituationer, vilka så klart har påverkats av våra traditionella roller. Om man verkligen ska vrida om kniven så är det ju faktiskt så att kvinnor tjänar mindre och hamnar därmed i den typiska könsrollen och den arbetsmarknad där det är lätt att vara föräldraledig och där det kanske uppmuntras allra mest. Alltså framstår det som mest rationellt att låta kvinnan stanna hemma. Att hon därmed hindrar mannen är ju en sanning med modifikation. Faktum är att om kvinnan stannar hemma de flesta dagarna så kan inte mannen göra detsamma. Samtidigt kräver en ojämn fördelning av föräldrapenningdagarna en aktiv handling. Men det verkar inte direkt besvära föräldrarna eftersom så många skriver över dagar, från pappan till mamman. Huruvida det är ett gemensamt beslut eller mamman som tvingar till sig dagar låter jag vara osagt, och egentligen spelar väl anledningen inte så stor roll. Omgivningen menar att barnet bör vara hemma länge med en förälder och denna förälder är som regel mamman och det är det som är problemet.

4 Föräldraförsäkringens reglering

4.1 Rätt till ersättning - föräldrapenning

I SofL och AFL regleras den svenska föräldrapenningen. För att erhålla föräldrapenning krävs att man uppfyller vissa villkor; man ska dels vara försäkrad och dels ha rätt till ersättning. Enligt den svenska regleringen ska man vara bosatt och/eller arbeta i landet för att ha rätt till förmånen. För att erhålla föräldrapenning på lägsta nivå och grundnivå krävs att man är bosatt i landet,⁶⁷ medan man måste ha ett arbete i landet och därmed en inkomstförlust för att erhålla ersättning på SGI-nivå, dvs. en ersättning baserad på föräldrarnas förvärvsinkomst.⁶⁸ Vidare krävs att barnet bor i Sverige⁶⁹ och den person som ansöker om föräldrapenning ska vara förälder. En förälder är en adoptiv- eller biologisk förälder, men utöver dessa grupper kan även vårdnadshavare (även utan att vara förälder) ta ut föräldrapenning. Skillnaden är att endast vårdnadshavare kan få självständig rätt till föräldrapenning.⁷⁰

Trots att föräldrapenningen utvecklats från moderns till föräldrarnas rätt finns än idag specialreglering för mamman. Denna innebär att kvinnan har rätt att ta ut föräldrapenning från och med 60:e dagen före beräknad nedkomst,⁷¹ liksom en rätt att ta ut föräldrapenning t.o.m. den 29:e dagen efter nedkomsten även i de fall hon inte vårdar barnet.⁷² Utöver detta speciella fall ska den som huvudsakligen vårdar barnet vara den som erhåller föräldrapenning, förutom undantagsfallet när en förälder följer med sitt barn till förskoleverksamhet i vilken barnet deltar, eller i det fall att föräldern deltar i föräldrautbildning.⁷³ Definitionen av vad det innebär att vårda ett barn medför att det ska finnas en rumslig kontakt mellan barnet och föräldern. Detta ska dock inte tolkas som att föräldern inte får uträtta ärenden eller sysslor i hemmet som är normala och uppehåller honom/henne en kortare tid. Man har slagit fast att heltidsstudier normalt sett medför att föräldrapenning inte kan betalas ut, då man menar att en förälder som bedriver dessa inte kan anses huvudsakligen vårda sitt barn.⁷⁴

4.2 Tid för ersättning

Föräldrapenningen är delad mellan föräldrarna och huvudregeln är att vardera föräldern får 240 ersättningsdagar, vilket innebär att det totala

⁶⁷ SofL 3:1 § 2 p.

⁶⁸ SofL 3:4 § 2 p.

⁶⁹ AFL 4:1 § 2 st.

⁷⁰ Vägledning 2002:1 version 1, Föräldrapenning, s. 13.

⁷¹ AFL 4:4 § 1 st.

⁷² AFL 4:4 § 3 st 1p.

⁷³ AFL 4:4 § 1 st resp. 2 st resp 3 st.

⁷⁴ Vägledning 2002:1 version 1, s. 15.

antalet dagar med föräldrapenning per barn är 480.⁷⁵ Undantag gäller om en förälder har ensam vårdnad om barnet eller om bara den ena föräldern har rätt till föräldrapenning då kan en förälder uppbära hela föräldrapenningen.⁷⁶ Det samma gäller i de fall den ena föräldern saknar förmåga att ta hand om barnet på grund av varaktig sjukdom eller handikapp. Varaktigheten innebär att oförmågan ska kvarstå under den period föräldrapenning utbetalas, det vill säga i de allra flesta fall till barnet fyller åtta år.⁷⁷ I de fall flera barn föds samtidigt utges föräldrapenning med ytterligare 180 dagar för varje barn utöver det första.⁷⁸

Även om varje förälder har rätt till hälften av dagarna så finns en möjlighet att överlåta dagar till den andra föräldern, dock inte alla dagar utan vardera föräldern har 60 dagar som är öronmärkta för honom eller henne. Vad gäller dagarna som erhålls vid flerbarnsbörd så kan föräldrarna överlåta alla dessa, vilket innebär att den ena föräldern kan nöja sig med 60 dagar och den andra föräldern ta ut 600 dagar vid tvillingfödelse.⁷⁹

Enligt dagens regler utges föräldrapenning till dess barnet fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet avslutat sitt första skolår.⁸⁰

4.3 Ersättningsnivå

Ersättning betalas ut på olika nivåer och tre olika ersättningsbegrepp är i nuläget aktuella.

- **Sjukpenningnivån** ger föräldern föräldrapenning som motsvarar 80 procent⁸¹ av den årliga inkomst föräldern beräknas ha för eget arbete såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst eller på annan grund.⁸² Mer om SGI finns att läsa i underrubrik nedan.
- **Grundnivån** utbetalas ersättningen på i de fall föräldern inte har någon SGI eller om denna ger en lägre ersättning än 180 kronor per dag. Grundnivån medför alltså en ersättning om just 180 kronor per dag.⁸³
- **Lägstannivån** används på de 90 dagar som inte ersätts på sjukpenningnivå.⁸⁴

Av dessa nivåer utgör sjukpenningnivån en arbetsbaserad förmån, medan lägstannivå endast förutsätter boende i landet. Grundnivån utgör både en arbets- och bosättningsbaserad förmån.⁸⁵

Under de första 180 dagarna betalas ersättning på *sjukpenningnivå* ut. Men detta under förutsättning att föräldern uppfyller vissa villkor. Under minst 240 dagar i följd före barnets födelse ska föräldern ha varit försäkrad för en

⁷⁵ AFL 4:3 § 1 st och 3 st.

⁷⁶ AFL 4:3 § 4 st.

⁷⁷ AFL 4:3 § 5 st.

⁷⁸ AFL 4:3 § 2 st.

⁷⁹ AFL 4:3 § 6 st.

⁸⁰ AFL 4:3 § 7 st.

⁸¹ AFL 3:4 § 1 st 2p.

⁸² AFL 4:6 § 2 st.

⁸³ AFL 4:6 § 2 st.

⁸⁴ AFL 4:6 § 1st och 2 st.

⁸⁵ SofL 3:1 § och 3:4 §.

sjukpenning som överstiger lägstanivån, eller skulle ha varit det om Försäkringskassan känt till alla förhållanden.⁸⁶ På grund av en regeländring som genomfördes den 1 juli 2006 blir summan föräldern ska ha varit försäkrad över 60 kronor för barn födda före detta datum och 180 kronor för föräldrar till barn födda efter, för att uppfylla villkoret.⁸⁷ Om man endast är försäkrad för arbetsbaserade förmåner måste man uppfylla 240-dagarsvillkoret för att få möjlighet att erhålla någon ersättning alls.⁸⁸ När de första 180 dagarna tagits ut betalas ytterligare 210 dagar på sjukpenningnivå, men har man ingen SGI eller om den medför en ersättning som understiger 180 kronor betalas ersättning ut med grundnivån.⁸⁹ Dessa dagar benämns *sjukpenningdagar*.

Slutligen återstår 90 dagar av föräldrapenningen. Dessa dagar betalas alltid ut på *lågstanivån*, vilket innebär 60 kronor per dag för barn födda före 1 juli 2006 och 180 kronor per dag för de barn som fötts efter detta datum.⁹⁰ Man kan alltid blanda dagar på SGI-nivå och lågstanivå efter det att de första 180 dagarna tagits ut på SGI-nivå. De månader som i reglerna om föräldrapenning avsatts till vardera föräldern och som inte kan överlåtas till den andre ingår alltid i sjukpenningdagarna.⁹¹

4.3.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)⁹²

Som hörs på ordet är detta ett begrepp som också hänförs till sjukförsäkringen, men eftersom denna uppsats endast behandlar föräldraförsäkringen kommer denna förklaring av begreppet att uppehålla sig häromkring. Därför kan beskrivningen inte i alla fall anses som uttömmande i andra situationer.

4.3.1.1 Vad är SGI?

SGI är ett beräkningsunderlag som används för att räkna ut ersättningen en person som avstår förvärvsarbete på grund av föräldraskap ska erhålla. För att erhålla SGI krävs att man är omfattad av svensk lagstiftning. Vidare ska personens inkomst komma från eget arbete i Sverige (eller andra länder i enlighet med förordning 1408/71), uppgå till minst 24 procent av prisbasbeloppet, utgöra inkomst i pengar och antas vara stadigvarande eller årligen återkommande.⁹³ När man beräknar en persons SGI bortser man från inkomst som överstiger 10 prisbasbelopp, eftersom detta utgör det så kallade

⁸⁶ AFL 4:6 § 2 st.

⁸⁷ Vägledning 2002:1 version 1, s. 21.

⁸⁸ AFL 4:6 §.

⁸⁹ AFL 4:6 § 3st.

⁹⁰ AFL 4:6 § 4 st.

⁹¹ AFL 4:3 § 6 st.

⁹² I samband med att regeringen Reinfeldt bildades kom förslag på förändringar på detta område. Vad gäller föräldrapenningen sker ingen förändring från och med den 1 januari 2007, utan en fortsatt nivå på 10 prisbasbelopp gäller, medan till exempel tillfällig föräldrapenning ska beräknas på 7,5 prisbasbelopp. Regeringens hemsida: <http://www.regeringen.se/sb/d/8000#item72325> Hämtad 070124.

Se även Försäkringskassans hemsida; <http://www.fk.se> för information.

⁹³ Vägledning 2004:5 version 2, Sjukpenninggrundande inkomst- och årsarbetstid, s. 16 f.

taket i försäkringen.⁹⁴ Att man erhåller ersättning på SGI-nivå innebär inte att man får 100 procent av förlorad arbetsinkomst som understiger 10 prisbasbelopp, utan nivån ligger på 80 procent.⁹⁵

4.3.1.2 SGI-skyddad tid

SGI är basen för sjuk- och föräldraförmånerna och man har infört skyddsregler mot sänkning av SGI:n, så kallad SGI- skyddad tid.

- En gravid kvinna som avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse (eller den beräknade tiden för dess födelse) har ett SGI-skydd som innebär att SGI:n inte får sänkas mer än till den nivå den skulle ha varit närmast före förvärvsavbrottet.⁹⁶ Om hon väljer att gå från deltid till heltidsarbete när fem månader av graviditeten återstår och hennes avsikt är att fortsätta jobba på heltid efter graviditeten, behåller hon en SGI motsvarande heltidslönen.⁹⁷
- En försäkrad förälder som är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn har fram till barnets ettårsdag rätt till SGI-skydd. Detta medför en SGI på heltidsnivå även för en förälder som arbetar deltid fram till barnets ettårsdag, under förutsättning att hon/han arbetade heltid före barnets födelse.⁹⁸ För att få behålla sin SGI även under föräldraledigheten fram till barnets ettårsdag, trots att man samtidigt arbetar, krävs alltså en lägre arbetsfrekvens än före föräldraledigheten.

I samband med att barnet fyller ett år omprövas förälderns SGI med hänsyn till beräknad framtida inkomst.⁹⁹ Fram till barnet är två år kan en särskild beräkningsgrund för föräldrapenningen bli aktuell. Om en förälders SGI sänktes efter barnets ettårsdag har föräldern rätt till föräldrapenning beräknad enligt lägst den SGI som gällde innan sänkningen eller den högre inkomst som löneutvecklingen inom förälderns yrke medför. Beräkningsgrunden används dessutom när en kvinna blir gravid på nytt innan barnet blivit ett år och nio månader gammalt, liksom en liknande regel vid adoption.¹⁰⁰

4.4 Ersättningens omfattning

Den svenska föräldrapenningen är flexibel genom att en förälder kan ta ut föräldrapenning på hel-, halv-, fjärdedels-, tre fjärdedels- och åttondelnivå, beroende på hur mycket föräldern väljer att vara ledig.¹⁰¹ När man bestämmer hur stor ersättning som ska betalas ut utgår man ifrån normalarbetstid. Normalarbetstid för en heltidsanställd är 40 timmar per

⁹⁴ AFL 3:2 § 2 st.

⁹⁵ AFL 3:4 § 1 st 2p.

⁹⁶ AFL 3:5 § 3 st 4 p.

⁹⁷ Vägledning 2002:1 version 1, s. 23.

⁹⁸ Vägledning 2002:1 version 1, s. 23 f.

⁹⁹ Vägledning 2002:1 version 1, s. 24.

¹⁰⁰ AFL 4:6 § sista st.

¹⁰¹ AFL 4:7 § 1 st.

vecka enligt arbetstidslagen,¹⁰² men denna lag är semidispositiv vilket innebär att andra regler kan gälla genom kollektivavtal, under förutsättning att de inte är mindre förmånliga än rådets direktiv 93/104/EG.¹⁰³ Kopplingen mellan normalarbetstid och föräldraförsäkringen ger att den som vanligtvis arbetar 20 timmar i veckan kan få halv föräldrapenning utan att för den skull minska sin arbetstid. Detsamma gäller den som tidigare arbetat heltid, men efter födseln väljer att vara föräldraledig på halvtid. På samma sätt fungerar reglerna om normalarbetstid vid uttag av fjärdedels föräldrapenning, då föräldern endast får arbeta 75 procent.¹⁰⁴ Om föräldern normalt arbetar åtta timmar så kan han eller hon arbeta sju timmar och ta ut hel ersättning på grund- eller lägstannivå.¹⁰⁵ Detta eftersom föräldrapenning på dessa nivåer inte är direkt knutna till avståndet från förvärvsarbete. För dessa nivåer krävs endast ett förkortande av arbetstiden till sju åttiondelar.¹⁰⁶ För att undvika att föräldrapenningen utnyttjas för att förstärka familjens ekonomi på dagar då man normalt sett är arbetsfri finns en begränsningsregel.¹⁰⁷ Denna innebär att man endast får ta ut föräldrapenning motsvarande föräldrarnas sjukpenning på dagar som normalt är arbetsfria om man dessutom tar ut en dag före eller efter med hel föräldrapenning. Detta gäller när den arbetsfria perioden är fyra dagar eller färre.¹⁰⁸ Ersättning på lägsta - och grundnivå kan man alltid få, även på arbetsfria dagar.¹⁰⁹ Vilka dagar som är arbetsfria kan variera, eftersom man ser till den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd.¹¹⁰ Föräldrapenning får inte utges för dagar på föräldern är semesterledig enligt semesterlagen.¹¹¹

4.5 Tillfällig föräldrapenning

Eftersom det förslag som lämnats i SOU 2005:73 inte innehåller några större förändringar i regelverket kring tillfällig föräldrapenning kommer jag här endast kort att beskriva vad det är och förklara den del som förslaget trots allt berör.

Tillfällig föräldrapenning kan betalas ut till en förälder som stannar hemma från sitt förvärvsarbete med sjukt barn, som är under 12 år gammalt. Det är alltså en arbetsbaserad försäkring, och för att omfattas ska man uppfylla samma krav som för föräldrapenning på SGI-nivå.¹¹² Även vid vård av äldre

¹⁰² Arbetstidslagen (1982:673) 5 §.

¹⁰³ Arbetstidslagen (1982:673) 3 § 1 st resp. 4 st.

¹⁰⁴ Vägledning 2002:1 version 1, s. 27.

¹⁰⁵ AFL 4:8 §.

¹⁰⁶ Karnov +, AFL 4:8 § not 147:

http://www.westlaw.se/pls/onl_se/!ilseintk.request?funktion=lg&produkt=&normid=&prodid=614 Hämtat: 2006-11-13.

¹⁰⁷ Vägledning 2002:1 version 1, s. 27.

¹⁰⁸ AFL 4:7a §.

¹⁰⁹ Försäkringskassans hemsida;

http://www.fk.se/fakta/fp/?page=/privatpers/foralder/barnet_fott/taut_foraldrapenning/index.php Hämtat: 2006-10-12.

¹¹⁰ Vägledning 2002:1 version 1, s. 28.

¹¹¹ AFL 4:17 § 2 st.

¹¹² AFL 4:10 § 1 st.

barn (upp till 18 år) kan en förälder erhålla tillfällig föräldrapenning, men då krävs särskilda skäl.¹¹³ Huvudregeln är att 60 dagar per barn och år utges med tillfällig föräldrapenning.¹¹⁴

I SOU 2005:73 beskrivs förändringar kring de så kallade pappdagarna. Dessa dagar innebär i dagens reglering att pappan har rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med barnets födelse när han avstår från förvärvsarbete,¹¹⁵ och dagarna kan användas för att närvara vid förlossningen, sköta hem och äldre barn eller hjälpa till att vårda den nyfödde och betalas ut samtidigt som mamman uppbär föräldrapenning.¹¹⁶ Dessa 10 dagar kan sedan 2001 även överlåtas till någon annan än just pappan beroende på till exempel familjesituation.¹¹⁷ Även om barnet dör vid förlossningen utbetalas dagarna, liksom att en förälder som tar hand om ett äldre barn i hemmet under förlossningen kan ta ut pappdagarna, även om han inte är far till det nyfödda barnet. Detta kräver dock att den nyföddes pappa samtycker.¹¹⁸

4.6 Rätt till ledighet - föräldraledighet

För att kunna nyttja föräldrapenning krävs i många fall att man dessutom får ledigt från sitt arbete under dessa dagar. Detta regleras i Föräldraledighetslagen. Något förslag angående förändringar i denna lag har inte framlagts i SOU:n, utan denna genomgång av lagreglerna syftar endast till att förklara hur stor flexibilitet som finns i föräldraförsäkringen, samt hur föräldrapenning och föräldraledighet korrelerar.

Denna lag medger att arbetstagare som är föräldrar har rätt att vara lediga, liksom arbetstagare som utan att vara förälder är

- rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn
- har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem
- stadigvarande sammanbor med en förälder under förutsättning att de är eller har varit gifta eller har eller har haft barn med denna förälder.¹¹⁹

Lagen är delvis dispositiv, men man kan aldrig avtala bort själva rätten till ledighet. Avtal som inskränker arbetstagarens rättigheter enligt lagen är ogiltigt i den delen. Men däremot kan man i kollektivavtal komma överens om andra lösningar vad gäller formella saker och närmare reglering kring förläggandet av ledigheten och förbudet i 16 § mot missgynnande behandling, vilket innebär att arbetsgivaren inte får missgynna arbetstagare eller arbetssökande på grund av anledning som har ett samband med föräldraledigheten.¹²⁰ Vad gäller själva ledigheten så finns en rätt för mamman att vara helt ledig 7 veckor före förlossningen och 7 veckor efter. Mammaledigheten måste inte vara förknippad med uttag av

¹¹³ AFL 4:10b § resp 4:11 §.

¹¹⁴ AFL 4:12 §.

¹¹⁵ AFL 4:10 § 4 st.

¹¹⁶ Vägledning 2001:6 version 2, Tillfällig föräldrapenning, s. 27.

¹¹⁷ AFL 4:10 § 5 st.

¹¹⁸ Vägledning 2001:6 version 2, s. 27.

¹¹⁹ FörL 1 §.

¹²⁰ FörL 2 § 1 st.

föräldrapenning.¹²¹ Även pappor kan självklart vara föräldralediga och ledighet för föräldrarna kan tas ut på heltid eller deltid, ner till en åttondel.¹²² Hel ledighet har man rätt till under barnets första 18 månader, oavsett om man tar ut föräldrapenning eller inte, och efter den tiden under förutsättning att man erhåller hel föräldrapenning.¹²³ När föräldern tar ut del av föräldrapenning har han eller hon rätt till ledighet i samma utsträckning, dvs. erhåller man ersättning på halvtid så kan man vara ledig på halvtid.¹²⁴ En förälder som vill vara ledig för vård av barn, men som inte erhåller föräldrapenning har rätt att vara ledig upp till en fjärdedel, under förutsättning att barnet är under 8 år eller fram till dess att barnet avslutar sitt första skolar.¹²⁵ Ledigheten kan delas upp i högst tre perioder per kalenderår,¹²⁶ och arbetstagaren ska anmäla till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början när han eller hon vill vara ledig, samt hur länge.¹²⁷

4.7 Avslutande synpunkter

Regleringen kring dagens föräldrapenningen ger en stor flexibilitet, vilket föräldrarna gärna utnyttjar genom att till exempel skriva över dagar från pappan till mamman. Vidare kan en förälder välja att vara ledig på en åttondelsnivå, vilket motsvarar en timme vid normalarbetstid på heltid. Dessutom har vi en tillfällig föräldrapenning som ger barnfamiljerna en extra trygghet. Ersättningstiden är dessutom lång, och kan drygas ut rejält genom flexibiliteten. I och med att föräldrarna kan skriva över dagar på varandra så kan en förälder vara hemma en mycket lång tid och då särskilt på deltid och väljer föräldern dessutom att strö ut sina (och de flesta av partners) dagar över de åtta år man får ta ut dem under, blir frånvaron från arbetsmarknaden stor. Ersättningsnivåerna ger alla föräldrar möjlighet att stanna hemma med sitt barn, även de som saknar arbete. Viljan att även idag ha ett jämställt uttag av föräldrapenning syns i de så kallade pappamånaderna, dvs. de 60 dagar som vardera förälder måste ta ut själv och inte kan skriva över. Att dessa dagar dessutom betalas ut på SGI-nivå tycker jag påvisar en stark vilja att försöka påverka föräldrarna att verkligen ta ut dagarna och inte låta dem brinna inne.

¹²¹ FörL 4 § 1 st samt 3 st.

¹²² FörL 3 §.

¹²³ FörL 5 § 1 st samt 2 st.

¹²⁴ FörL 6 §.

¹²⁵ FörL 7 §.

¹²⁶ FörL 10 § 1 st.

¹²⁷ FörL 13 § 1 st.

5 Förslagen från utredningen

5.1 Direktivet¹²⁸

Enmansutredningen Föräldraförsäkringsutredningen har på uppdrag av regeringen genomfört en översyn av regleringen kring föräldraförsäkringen. Översynen skulle göras med utgångspunkt att föräldraförsäkringen ska verka för barnets bästa och bidra till en ökad jämställdhet mellan könen. Samtidigt som barnen ska ha rätt till båda sina föräldrar så ska föräldrarna ges möjligheter att på samma premisser delta på arbetsmarknaden. I utredningens uppdrag ingick att ge förslag på hur uttagsmönstret kan förändras, om föräldraförsäkringen uppfyller sitt syfte att ge båda föräldrarna möjlighet att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap och utreda vilken effekt de två så kallade pappamånaderna givit. Utredningen skulle dessutom utreda vad en ökad individualisering skulle kunna medföra. Vidare fick utredningen i uppgift att se över 240-dagarsvillkoret i föräldraförsäkringen, kanske måste det förändras, liksom om de tio pappadagarna är tillräckliga i antal. Ytterligare uppgifter fanns, men då de inte omfattas i denna uppsats kommer jag inte att beskriva dessa. Direktivet beskrev riktlinjerna för översynen med att utgångspunkten skulle vara att reglerna om föräldraförsäkring skulle vara rättvisa, de får inte diskriminera någon av föräldrarna och båda föräldrarna ska ha lika möjligheter att vara föräldralediga. Dessutom fanns krav på en reglering som är svår att manipulera, enkel för både föräldrar och administrerande myndigheter att tillämpa och förstå, förutsägbara för föräldrarna liksom att de ska möjliggöra en god kontroll.¹²⁹

5.2 Utredningens förslag¹³⁰

Det finns en hel del förslag från utredningen. Man menar att förslagen ska ses i sin helhet,¹³¹ och att de kompletterar varandra i hög utsträckning, samtidigt som de vart och ett har sitt särskilda syfte och motiv.¹³² Föräldraförsäkringsutredningen önskar förkorta tiden med föräldrapenning till 450 dagar. Detta innebär 30 dagar färre än idag. Förslaget innebär att föräldrarna fortfarande tilldelas hälften var av dagarna, men man vill reservera en tredjedel av dagarna för vardera föräldern. Utöver denna förändring föreslås dessutom att föräldrapenning ska betalas ut på SGI-nivå under 450 dagar.¹³³ Man vill också höja grundnivån till 230 kronor om dagen och ta bort begreppet lägsta nivå, vilket ersätts med grundnivå.

¹²⁸ Kommittédirektiv 2004:44, återges i SOU 2005:73, s. 459 ff.

¹²⁹ SOU 2005:73, s.465 ff.

¹³⁰ SOU 2005:73.

¹³¹ SOU 2005:73, s. 13.

¹³² SOU 2005:73, s. 320.

¹³³ SOU 2005:73, s. 336.

Därmed finns bara föräldrapenning på SGI- eller grundnivå.¹³⁴ Vidare vill man slopa pappdagarna. Istället införs 30 stycken så kallade dubbeldagar, vilka ska ge föräldrarna rätt att samtidigt nyttja föräldrapenning vid vård av samma barn, för en tidig och nära kontakt mellan barn och föräldrar.¹³⁵ Dessutom vill man i förslaget förkorta tiden för uttag av föräldrapenning till barnets fyraårs dag.¹³⁶ Föräldraledigheten ska utökas genom att man vill införa barndagar, liksom barnledighet, vilka ger föräldern möjlighet att till exempel följa med på första skoldagen. Barn mellan 4 och 10 år ska omfattas av denna reglering. Barndagarna ska uppgå till två stycken per förälder och utgör betald ledighet. Dagarna kan inte överlätas mellan föräldrarna. Barnledigheten är obetald och berättigar alltså endast till ledighet, under 8 dagar per år som inte kan överlätas. Antalet dagar är oberoende av antalet barn i familjen. De ska endast kunna tas ut för hel dag.¹³⁷ Man vill ta bort åttondelsnivån i både föräldraledighetslagen och föräldraförsäkringen.¹³⁸ Även inom regleringen av SGI- skydd önskar utredningen se en förändring. Man vill ha ett SGI-skydd för föräldrarna till nyfödda barn till 1,5 år dvs. ett halvår längre än idag. Man vill dessutom ta bort skyddet som finns idag när kvinnan blir gravid på nytt innan barnet fyllt ett år och nio månader och inte heller tycker man att det ska finnas en särskild beräkningsgrund när barnet är mellan ett och två år.¹³⁹ Särskilda förslag som underlättar för ensamstående föräldrar ger rätt att efter föräldrarnas samtycke låta en annan försäkrad uppbära föräldraförsäkring när han eller hon vårdar barnet på grund av att föräldern till exempel är sjuk.¹⁴⁰ Avslutningsvis föreslås att Försäkringskassan ska få till uppgift att sprida, samordna och utvärdera information och kunskap om föräldraförsäkring och ledighet.¹⁴¹

5.3 Avslutande synpunkter

Det verkar som att idéerna om föräldraförsäkringens betydelse fortfarande är relevanta, och det framgår av att man tillsatt en utredning som Föräldraförsäkringsutredningen. Uppdraget som utredningen fått är omfattande och det har resulterat i ett lika omfattande förslag. SOU:ns olika delar har ett tydligt samband och det ena delförslaget kräver förändringar i en annan del av förslaget. Som exempel kan nämnas den förkortade uttagstiden och barndagar och barnledighet. De kompletterar delvis varandra. Mest intressant är den tredelade föräldrapenningen. Detta är tydligt inriktat på att få fler män att ta ut föräldrapenning och man kan ana att det trots införandet av två pappamånader tidigare i historien inte har varit tillräckligt kraftfullt och den önskade förändringen är ännu inte helt genomförd.

¹³⁴ SOU 2005:73, s. 352 f.

¹³⁵ SOU 2005:73, s. 348.

¹³⁶ SOU 2005:73, s. 363.

¹³⁷ SOU 2005:73, s. 367 ff.

¹³⁸ SOU 2005:73, s. 355.

¹³⁹ SOU 2005:73, s. 358.

¹⁴⁰ SOU 2005:73, s. 375 f.

¹⁴¹ SOU 2005:73, s. 384.

6 Barnets bästa och jämställdhet

6.1 Barn har rättigheter

År 1989 antog FN den så kallade Barnkonventionen, i vilken barnens rättigheter återfinns. Sverige kom att ratificera densamma 1990 och har sedan dess alltså tvingats att se till barnen när man till exempel stiftar nya lagar. Samtidigt som detta skedde skapades en ny myndighet, nämligen barnombudsmannen.¹⁴²

Barnkonventionen utgör en särställning av såväl politiska som medborgerliga rättigheter som omfattar barn och den utgör ett mellanstatligt avtal som endast gäller de stater som ratificerat den.¹⁴³ Definitionen av just barn innebär en person som ännu inte fyllt 18 år om inte inhemsk lag har en annan åldersgräns för myndighet.¹⁴⁴ Konventionens efterlevnad övervakas av kommittén för barnets rättigheter, men det finns ingen möjlighet för varken stater eller enskild att framföra klagomål om brott mot konventionen, utan de anslutna staterna inlämnar rapporter om de åtgärder de vidtagit för att uppfylla barnkonventionens regler.¹⁴⁵

Barnkonventionen anger ett barnperspektiv som ger barnet rätten att vara en självständig individ med egna rättigheter. Barnet syns på ett annat sätt. Genom konventionens tillkomst krävs ett barnperspektiv i samhället. Att förena kraven på att barn och unga behandlas som personer med behov av skydd och stöd, men samtidigt som viktiga individer med rätt att uttrycka sin åsikt och delta i beslut som rör dem.¹⁴⁶ Att anlägga ett barnperspektiv innebär att man vid till exempel myndighetsbeslut sätter barnet i fokus för sitt arbete och ser beslutsalternativen ur barnets perspektiv och analyserar dess konsekvenser utifrån den synvinkeln. Men barnkonventionen innefattar flera dimensioner av barnperspektiv, vilket medför att även vuxnas syn på barn och barnens egen syn på sin tillvaro innefattas av perspektivet, för att nämna ett par exempel. Barnkonventionen utgör vår tids samhälleliga barnperspektiv, menar Barnombudsmannen.¹⁴⁷

"Barnets bästa" utgör en av fyra grundprinciper i konventionen. Den återfinns i konventionens tredje artikel¹⁴⁸ och den utgör en så kallad portalartikel, vilket innebär att den ska användas som en slags värdegrund vid tolkning av övriga artiklar i konventionen, liksom vid bedömning av

¹⁴² BO, Barnets bästa, s. 7 ff.

¹⁴³ Fischer I, David, s. 37 samt 17 ff.

¹⁴⁴ FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), art. 1.

¹⁴⁵ Fischer I, s. 40.

¹⁴⁶ BO, s. 13.

¹⁴⁷ BO, s. 34.

¹⁴⁸ Art. 3.1; "Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet."

andra frågor som rör barn men som inte uttryckligen återges i Barnkonventionen.¹⁴⁹

Begreppet "barnets bästa" har ingen entydig definition. Detta beror på att det ämnar tillgodose olika barns behov, på individnivå. Dock är det grundläggande för när man tolkar barnets bästa, respekten för barns integritet och fulla människovärde.¹⁵⁰ Detta lämnar ett tolkningsutrymme, på gott och ont. Enligt barnombudsmannen är det bra eftersom det ger begreppet en stor flexibilitet och därmed en ökad chans för att uppnå en reglering som är anpassad till olika barns individuella behov. Men det kan också innebära problem, enligt BO, då olika barn kan ges olika rätt, och därmed stå olika inför lagen. Det är beslutsfattarens ansvar att fatta beslut som är i linje med det individuella barnets (eller gruppen barns) bästa.¹⁵¹ Det är inte självklart att det som framstår som barnets bästa alltid är det som föräldrarna uppfattar som bäst eller att det ens ligger i linje med föräldrarnas intressen. Myndighetsbeslut och lagar m.m. kan alltså vara för barnets bästa, men samtidigt gå emot föräldrarnas vilja.¹⁵² Samtidigt skriver Hammerberg i en skrift utgiven av UD att det faktum att barnets intresse ska komma i främsta rummet innebär inte att detta intresse *alltid väger tyngre* än alla andras intressen, utan menar att det som sägs i konventionstexten är att den aspekten ska väga tungt; "shall be a primary consideration", som den engelska texten uttrycker det.¹⁵³

6.1.1 Är föräldraförsäkringen för barnets bästa?

Barnombudsmannen har skrivit en rapport som publicerats i Föräldraförsäkringsutredningens bilaga. Här förklarar hon hur hon menar att konventionen ska tolkas och vilka artiklar som har något samband med föräldraförsäkringen, genom beröringspunkter med uppväxtvillkor- och föräldraskapsfrågor. Enligt artikel 12 ska barns åsikter tas tillvara av samhället och vägas in i de beslut vuxna tar. Det intressanta är att författaren menar att detta även gäller för barn som av någon anledning inte kan tala. Deras intresse ska ändå utredas samt deras inställning beaktas.¹⁵⁴ Vidare menar hon att artikel 3 kan sägas kräva att staterna aktivt anpassar generella samhällsinsatser till att även möjliggöra för individuella och flexibla lösningar som är till varje individuellt barns bästa.¹⁵⁵ Artikel 5 handlar om föräldrarnas roll som samhället ska respektera samt att de (föräldrarna) ska hjälpa barnet att utöva sina rättigheter. Genom artikel 18 fastslås föräldrarnas gemensamma ansvar för barnet, vilket konventionsstaterna ska säkerställa, och att barnets bästa ska komma i främsta rummet. Med assist av lämpligt bistånd från staten ska föräldrarna ges möjlighet att fullgöra sitt ansvar. Artikel 26 och 27 handlar om barnets rätt till social trygghet och rätt

¹⁴⁹ BO, s. 16 ff.

¹⁵⁰ BO, s. 63 f.

¹⁵¹ BO, s. 70.

¹⁵² BO, s. 67.

¹⁵³ Hammerberg, Thomas, s. 12.

¹⁵⁴ SOU 2005:73, bilagedelen, Nyberg, s. 303 f.

¹⁵⁵ SOU 2005:73, bilagedelen, Nyberg, s. 304.

till en god levnadsstandard, dvs. vad som krävs för att barnet ska kunna utvecklas på ett bra sätt.¹⁵⁶

Nyberg, dvs. BO, menar att föräldraförsäkringen har kommit att handla om föräldrars behov, arbetsmarknadens behov, samhällets strävan efter jämställdhet mellan könen och frågor kring familjens strävan efter självständighet i förhållande till samhället i övrigt. Ett noggrant analyserat och genomfört barnperspektiv återfinns inte i dagens föräldraförsäkring, trots att försäkringen finns till för barnens skull. För att möta individuella behov krävs en god flexibilitet, men det är svårt att kombinera med generella lösningar, men samhället måste ändå sträva i denna riktning och försöka uppnå detta mål. Barnen har rätt till båda sina föräldrar (se artikel 7,8 och 9 i Barnkonventionen), varför detta bör observeras och låtas prägla hur samhället organiserar och stimulerar föräldrarna att delta i barnets första tid på jorden. Barnet behöver redan från början en nära och djup kontakt till sina föräldrar. Dessutom måste samhället garantera att alla barn har samma rätt att vara hemma med någon förälder eller vårdnadshavare. För att detta ska bli möjligt krävs en reell möjlighet för båda föräldrarna att vara lediga på heltid under barnets första levnadstid. En fördelning av föräldraförsäkringsdagarna får inte innebära att något barn inte får stanna hemma.¹⁵⁷

6.2 Jämställdhetsaspekten

Redan när kvinnor börjar gå ut på arbetsmarknaden kan vi förvänta oss att de går till traditionella kvinnoyrken, vilket ger en fortsatt könsuppdelad arbetsmarknad. Detta sker eftersom det behövs arbetskraft inom dessa, av kvinnor traditionellt sett besatta tjänster och dessutom började kvinnor gå till dessa yrken från första början och med seglivade könsmonster blir kvinnorna kvar där. Kopplingen till föräldraförsäkringen blir synlig när man tänker att kvinnor yrkesarbetar tack vare dess tillkomst, men samtidigt förstärks sorteringen in i olika yrken om fler mammor än pappor använder försäkringen.¹⁵⁸ Kvinnor återfinns i de yrken där en ersättare är lätt att lära upp, varför det för arbetsgivaren inte är något större problem med frånvaro på grund av exempelvis föräldraledighet. För att undvika att arbetsgivaren väljer bort endera könet krävs att det reellt sett kostar lika mycket att anställa en kvinna som en man. Kvinnors frånvaro från arbetsmarknaden innebär dessutom att de, med detta i bagaget, får svårare att avancera i yrkeslivet, då man tappar arbetslivserfarenhet. Risker finns då att den fastslagna sorteringen i unga år, håller könen kvar på respektive kant genom hela livet.¹⁵⁹

Denna sortering kan teorin om statistisk diskriminering förutsäga. Detta fenomen uppkommer när en arbetsgivare saknar och inte kan frambringa fullständig kunskap om en arbetstagare. Att ta reda på allt kring den aktuella individen är både kostsamt och till viss del omöjligt; personen kan lämna

¹⁵⁶ SOU 2005:73, bilagedelen, Nyberg, s. 305.

¹⁵⁷ SOU 2005:73, bilagedelen, Nyberg, s. 306.

¹⁵⁸ SOU 2005:73, bilagedelen, Thoursie, s. 220 f.

¹⁵⁹ SOU 2003:36, bilaga 12 till LU 2003, s. 106 f.

felaktiga uppgifter och det är svårt för arbetstagaren att sja om framtiden. För att kunna lägga något till grund för sina rekryteringsbeslut tvingas arbetsgivare att göra en bedömning av den aktuella personen genom att studera de egenskaper som återfinns i det kollektiv denna arbetstagare tillhör, som kvinna eller man. På så sätt kommer arbetsgivaren att utgå ifrån att kvinnor i fertil ålder riskerar en större frånvarokvot än män i samma ålder, för så är det ju, i alla fall om man ser till kollektivets agerande. Att detta agerande från arbetsgivarens sida uppfattas som en diskriminering beror på att det resulterar i att kvinnan hamnar i ett betydligt sämre läge än mannen, utan möjlighet att kunna påverka arbetsgivarens beslut, eftersom det inte bygger på individuella förutsättningar. Enligt teorin om detta skeende betalar kvinnor sin generella framtida frånvaro med lägre lön. Däri ligger kompensationen, för kollektivets handlande.¹⁶⁰

Det är främst kvinnor som väljer att arbeta på deltid, vilket förstärker en könssegregering av arbetsmarknaden. Enligt en undersökning av OECD – länderna bidrar även generösa föräldraförsäkringar till detta problem. Nästan hälften av alla kvinnor med barn mellan ett och sex år deltidsarbetar, medan endast fem procent av männen gör det. Samtidigt som möjligheten till deltidsarbete underlättar för främst kvinnor att förena betalt och obetalt arbete (läs: hushållsarbete), så verkar de få betala dyrt för det. De yrken och branscher som domineras av kvinnor kännetecknas av låga löner, tidsbegränsade och osäkra anställningar och låga pensionspoäng. Då det främst är kvinnor som arbetar deltid är det också de som drabbas av deltidsarbetslösheten inom dessa yrken. Föräldraförsäkringen verkar även ge spår i hemmets sfär och inte bara på arbetsmarknadens arena. Trots att föräldrarna före barnledigheten delade på hushållsarbetet, verkar det falla på kvinnans lott att utföra detta arbete under och efter ledigheten. Författaren till denna rapport, Anita Nyberg, menar att man istället för att fokusera på jämställdhet och rätt till föräldraledighet, kanske borde vända sig till barnet och dess rätt till omvårdnad av båda sina föräldrar och kontakt med sin far.¹⁶¹

Dahlberg har bidragit till antologin "13 kvinnoperspektiv på rätten". Här skriver hon att jämställdhetslagen tillsammans med föräldraförsäkringen utgör jämställdhetens två grundpelare.¹⁶² I och med att jämställdhetsideologin föddes tillkom snart könsneutral lagstiftning som en metod att ändra könsrollerna. Målet på 1970-talets början var att lagar och andra rättsliga normer inte skulle göra skillnad på könen. Därmed gavs den tidigare moderskapsförsäkringen en könsneutral form. Man önskade att ändrade regler, alltså en jämställdhetsideologi, skulle bidra till att beteendet skulle förändras och att en utjämning mellan kvinnor och män skulle ske. Ironiskt nog kräver lagstiftningen ett särskiljande och utpekande av just kön, för att kunna uppnå könsneutralitet och upptäcka ojämställdheten.¹⁶³ Det råder väl ingen större tvekan om föräldraförsäkringens könsneutrala yta, menar författaren, men trots det har den i praktiken fungerat som huvudsakligen kvinnospecifika rättigheter då det i praktiken främst är

¹⁶⁰ SOU 2005:73, bilagedelen, Thoursie, s. 216 ff.

¹⁶¹ Lorentzi, Ulrika (red.), s. 82-87.

¹⁶² Nordborg, Gudrun (red.), s. 26 ff.

¹⁶³ Nordborg (red.), s. 24 ff.

kvinnor som nyttjat rättigheten. Dessutom innefattar den än idag särbestämmelser för de båda könen för att kunna tillgodose kvinnans behov av vila kring födseln samt pappans möjlighet att delta vid födseln, eller sköta hem och barn. Sedan man införde pappamånaden (denna bok trycktes före den andra pappamånadens tillkomst) återfinns tre slag av könsspecifika regler, menar författaren;

- Öppet könsspecifika; de särregler jag nyss nämnde.

- Relationellt könsspecifika; vilket innefattar kvoteringsreglerna som fördelar rättigheter mellan könen, vissa delningsbara, andra inte.

- I praktiken könsspecifika; regler som i praktisk tillämpning kommer att huvudsakligen gälla det ena könet, dels mammorna som främst använder föräldrapenningen och papporna som använder pappamånaden.¹⁶⁴

Dahlberg påpekar skillnaden i hur lagen fördelar föräldraförsäkringen och hur föräldrarna väljer att ta ut den, dvs. att lagen är jämställd, men i realiteten ser det annorlunda ut. Det är skillnad på jämställdhet och jämställdhet. Den kan vara formell och/eller reell. Formell jämställdhet yttrar sig genom att det till exempel regleras i lag och det finns då i princip inga formella eller rättsliga hinder för jämställdhet. Reell jämställdhet innebär att det i realiteten verkligen föreligger jämställdhet.¹⁶⁵ Sverige har ofta hyllats för sin framgång vad gäller formell jämställdhet och utsågs till exempel 1995 till världens mest jämställda land. Men för att uppnå reell jämställdhet krävs att kvinnor och män i praktiken behandlas lika, samtidigt som de tillåts erhålla samma rättigheter etc.¹⁶⁶

Om vi kopplar detta begrepp till den svenska föräldraförsäkringen ser vi snart att formellt sett föreligger alla möjligheter för att reellt tillgodose en jämställdhet på detta område. Men som vi vet är uttaget långt ifrån jämt och kvinnor och män är inte jämställda i realiteten på detta område.

Vidare har vi en jämställdhetslag¹⁶⁷ som reglerar arbetsmarknadens krafter.

Lagen syftar till att främja kvinnor och mäns lika rätt i fråga om arbete, anställnings- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet.

Dock är ju verkligheten inte jämställd, varför det också påpekas att det främst är kvinnors villkor lagen syftar till att förbättra.¹⁶⁸ Jämställdhetslagen

innefattar två delar. Den första är regler om aktiva åtgärder för att främja jämställdheten medan den andra delen omfattar könsdiskrimineringen av arbetssökande och arbetstagare. De aktiva åtgärderna syftar till att främja jämställdheten i stort och kan därför ses som lagens viktigaste instrument för att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden.

Diskrimineringsförbuden tar sikte på individuella fall där en arbetstagare eller arbetssökande kan få rättelse på grund av att hon eller han missgynnats på ett sätt som beror på kön.¹⁶⁹

Förutom flera andra viktiga krav på arbetsgivaren vad gäller jämställdhetsarbetet, återfinns ett som är särskilt intressant ur denna uppsats

¹⁶⁴ Nordborg (red.), s. 27 f.

¹⁶⁵ Definition återfinns i bland annat Nationalencyklopedin. Hemsida: http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=488430&i_word=j%e4mst%e4lldhet Hämtat; 2006-11-21.

¹⁶⁶ Roth, Ann-Katrine, s. 13 f.

¹⁶⁷ Jämställdhetslagen (1991:433).

¹⁶⁸ JämstL 1 § st 1 och 2 st.

¹⁶⁹ Göransson, Håkan, Karlsson, Anders, s. 17 ff.

synpunkt. Arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena ett yrkesliv med föräldraskap.¹⁷⁰ Tanken bakom lagens 5 § är bland annat att arbetsgivaren ska uppmuntra männen att utnyttja föräldraförsäkringen, vilket sker genom att arbetsgivaren ser det som en merit med föräldraledighet vid nyanställning och befordran. Genom att organisera arbetet på ett sätt så att det blir flexibelt skapas möjlighet för föräldrarna att både skaffa barn och förvärvsarbeta.¹⁷¹ JämO har undersökt hur detta efterlevs. Man valde att undersöka branscher med verksamheter som brukar uppfattas som försvårande för arbetstagare. Trots detta visade det sig att 35 av 40 arbetsgivare i huvudsak levde upp till lagens krav. Det något förvånande resultatet menar JämO kan bero på att de lämnade detaljerade frågor och skickade med en rapport om tips på området, till arbetsgivarna, vilka vissa av arbetsgivarna skrivit att de inspirerats av.¹⁷² Förutom krav på aktiva åtgärder finns som sagt ett diskrimineringsförbud i Jämställdhetslagen. Könsdiskriminering innebär att någon missgynnas direkt eller indirekt på grund av sin könstillhörighet.¹⁷³ Direkt könsdiskriminering kräver ett direkt orsakssamband mellan den diskriminerande handlingen eller underlåtenheten och könstillhörigheten.¹⁷⁴ Indirekt könsdiskriminering tar sikte på att arbetsgivaren tagit ett beslut som i och för sig är könsneutrala, men som i realiteten ger att en man eller kvinna försätts i en klart sämre situation än person av motsatt kön.¹⁷⁵ Flera EG-mål, vilka lagen ska stämma överens med, har rört frågan om deltidsanställda och att de som regler haft sämre anställningsförhållanden än heltidsanställda, till exempel vad gäller avtalspensioner. Detta är i sig inte ett diskriminerande av kön, men i de fall förmånerna i praktiken givit en könsolik effekt på grund av att fler kvinnor än män är deltidsanställda har domstolen ansett att arbetsgivaren diskriminerar kvinnorna indirekt.¹⁷⁶

6.3 Avslutande synpunkter

Barnets bästa har ingen entydigt korrekt betydelse, vilket gör det hela lite svårare. En generell lösning måste bli svaret, men även en sådan ska ha siktet inställt på vad ett barn behöver för att må bra. Detta betyder, som UD påpekat, inte att barns intresse automatiskt slår ut alla andras intressen, men det ska tillåtas ligga i främsta rummet när man agerar. Det ska tas hänsyn till och beaktas noggrant när beslut tas eller lagar utformas. BO menar att det saknas ett barnperspektiv i dagens föräldraförsäkring. För att kunna skapa en föräldraförsäkring som överensstämmer med barnets bästa måste vi veta vad som ligger i linje med begreppet; en individualiserad föräldraförsäkring (vilket antagligen medför en kortare tid i hemmet) eller om det är viktigare med en lång tid hemma, med mamma, vilket samtidigt innebär mindre tid

¹⁷⁰ JämstL 5 §.

¹⁷¹ Göransson, Karlsson, s. 23.

¹⁷² JämO, Granskning av efterlevnaden av jämställdhetslagen 5 §, s. 9.

¹⁷³ Göransson, Karlsson, s. 31.

¹⁷⁴ JämstL 15 §.

¹⁷⁵ JämstL 16 §.

¹⁷⁶ Göransson, Karlsson, s. 32.

med pappa och ett fortsatt ojämställt samhälle. BO verkar luta åt att en individualisering är viktig för barnets möjlighet att knyta an till båda sina föräldrar, men påpekar samtidigt vikten av att barnet får vara hemma, även om det bara blir med den ena förälder. Där sker krocken med jämställdhetsviljan. Problemet är att kvinnor stannar hemma mest, vilket de förlorar en hel del på. Deras SGI blir lägre med en lägre inkomst, dessutom kanske endast deltidsarbete, och karriären obefintlig (eller i alla fall dålig) och pensionen på ålderns höst blir låg. Nog betalar väl kvinnor, som kollektiv, ett ganska högt pris, inte minst alla de kvinnor som faktiskt aldrig kommer att skaffa barn och vara föräldralediga. Enligt Jämställdhetslagen skulle det faktum att fler kvinnor än män drabbas ofördelaktigt av lagregleringen (med tillåtelsen att dela på dagarna) kunna utgöra en indirekt diskriminering av kvinnor, vilket jag tycker är helt korrekt med tanke på vilka förluster kvinnor som kollektiv gör på grund av hur den svenska föräldraförsäkringen är utformad. En reellt ojämställd föräldraförsäkring är lika allvarlig som en formellt ojämställd sådan. Problemet som jag ser det är att det är betydligt svårare att förändra reell ojämställdhet, inte minst då den till stor del verkar bero på traditionella könsmonster, vilket är ett svårt område att ge sig på. Särskilt när man samtidigt skall tillgodose barnets bästa.

7 Förslagets motiv

7.1 SOU 2005:73, motivering

Tredelad föräldrapenning och förlängd tid på SGI-nivå

Utredningen presenterade en tredelad föräldraförsäkring i SOU 2005:73. Detta menar man ska leda till att båda föräldrarna i större utsträckning än i dag ska ha gemensamt ansvar för barnet. Anledningen till att detta behövs, stödjer utredningen på att varje barn behöver en tidig och djup kontakt med båda sina föräldrar. Genom att dessutom förlänga tiden på SGI-nivå menar utredningen att möjligheterna för både mamma och pappa ökar att stanna hemma. Samtidigt som man lägger fram detta förslag vill man också värna om flexibiliteten, som är viktig för att föräldrarna själva ska kunna styra sitt liv i familjen och anpassa sig till vad barnet behöver bäst i olika situationer. Föräldrarna måste tillåtas en flexibilitet för att fylla individuella behov. Därför är det inte aktuellt att helt dela föräldraförsäkringen, eftersom det skulle innebära att enskilda barns behov inte kunde tillgodoses i alla lägen. En helt delad föräldraförsäkring hade alltså krävt en mängd undantag för att bli anpassningsbar på individnivå, vilket hade givit ett tungt och klumpigt regelverk, vilket inte är i linje med direktivet. Vidare ser utredningen risken att barnen får mindre tid i hemmet med en individualiserad föräldrapenning, då man tror att det totala uttaget skulle komma att minska i en del familjer. Det är inte heller aktuellt att ta bort de reserverade dagarna, eftersom de faktiskt har inneburit ett jämnare uttag av föräldrapenning och att barnen har fått stanna hemma en längre tid med någon av sina föräldrar. Även det förslag som utredningen till sist stannar vid kräver undantag, i de fall en förälder inte är kapabel att ta hand om sitt barn och dylika fall (på grund av fängelsestraff, exempelvis).¹⁷⁷ Men ingen av remissinstanserna har ifrågasatt detta förslag, varför jag lämnar det därhän.

Dubbeldagar

Vidare vill utredningen att man ska slopa pappdagarna och istället vill man införa dubbeldagar. Föräldrarna ska därmed ges möjlighet att under 30 dagar ha möjlighet att stanna hemma med barnet, i samband med födseln. Att ta bort pappdagarna faller sig naturligt, menar utredningen, då de tappar sin funktion om man inför dubbeldagarna. Anledningen till att man vill införa dessa dagar är att man menar att det är viktigt att barnet tillåts tillbringa den första tiden med båda sina föräldrar, inte minst då denna tid är mycket viktig för barnet. En tidig anknytning till sina föräldrar skapar ett tidigt samband mellan föräldrar och barn och sannolikheten för att pappans uttag av föräldrapenning ökar i och med hans tidiga deltagande i vårdandet.¹⁷⁸

¹⁷⁷ SOU 2005:73, s. 338 ff.

¹⁷⁸ SOU 2005:73, s. 348 ff.

Ekonomiska förslag

I förslaget återfinns en idé om att grundnivån i föräldrapenning bör höjas. Man vill genom detta förslag stärka de familjer som inte har någon eller mycket låg inkomst eller som inte uppfyller kvalificeringskraven för högre ersättning. Vidare vill man ta bort den så kallade lägstanivån, dvs. de 90 dagarna i försäkringen som ersätts enligt lägstanivå idag. Detta medför ett ändrat kvalificeringskrav, som innebär att en förälder måste ha varit försäkrad för ett belopp överstigande grundnivån (ny nivå: 230 kronor) under 240 dagar i följd före barnets födelse för att erhålla föräldrapenning på sjukpenningnivå. Detta motiverar man genom att värdet av dagarna på lägstanivå är ganska litet. Förhållandevis få av dessa dagar används jämfört med de dagar som utbetalas på SGI-nivå. Dessutom har de kommit att snarare användas på lediga dagar som ekonomisk förstärkning än i dess syfte att vårda barn och därför vara ledig från arbetet.¹⁷⁹

Åttondelen

Då utredningen menar att intresset av att använda den utsträckta flexibiliteten i föräldraförsäkringen som en åttondelsnivå innebär, verkar svårt menar man att den inte längre bör finnas kvar. Detta borde ge ett mer överblickbart regelverk samt att det ger en balans då det saknas motsvarighet på denna nivå i sjukförsäkringen.¹⁸⁰

SGI-skyddet

Även på detta område vill man genomföra förändringar. Det främsta argumentet är att det faktiskt ser olika ut i föräldrapenningens- och föräldraledighetens regler. Utredningen förespråkar det skydd som finns i reglerna om föräldraledighet, vilket alltså innebär 1,5 år. En förändring av detta slag, det vill säga att låta SGI-skyddet i föräldrapenningen utsträckas med ett halvt år tror man kommer att innebära att fler föräldrar väljer att ta ut föräldraförsäkring under tidsramen för SGI-skyddet, vilket kommer att medföra mindre administrativt arbete för Försäkringskassan. Eftersom statistiken visar att det är fler kvinnor än män som går ner i arbetstid för att vara hemma med sina barn, vilket kan resultera i en lägre SGI, är det fler kvinnor än män som kommer att tjäna på förslaget.¹⁸¹

Man vill dessutom ta bort de speciella reglerna som ger kvinnor som snabbt blir gravida igen, dvs. innan barnet fyllt 1 år och 9 månader, rätt att behålla sin föräldrapenningnivå, alltså den som gällde vid det första barnets födelse. Detta motiverar man i utredningen genom att det kan öka jämställdheten, då kvinnor är borta kortare tid från arbetsmarknaden, genom att de jobbar mellan graviditeterna. Dessutom påstår man i utredningen att det är ohälsosamt att föda barn i tät följd.¹⁸²

¹⁷⁹ SOU 2005:73, s. 352 ff.

¹⁸⁰ SOU 2005:73, s. 356 f.

¹⁸¹ SOU 2005:73, s. 359 f.

¹⁸² SOU 2005:73, s. 362 f.

*Förkorta uttagstiden*¹⁸³

Som reglerna ser ut idag kan man ta ut föräldrapenning tills barnet är åtta år gammalt. Detta vill utredningen ändra på. Man menar att eftersom de flesta föräldrar använder föräldrapenningen under barnets första 4 år är det en tillräckligt lång tid att ha möjlighet att göra så på. Förutom att det verkar vara i linje med föräldrars behov, och medför mindre administrativa utgifter, är det enligt utredningen bra att motivera till ett tidigt uttag eftersom detta ger möjlighet att odla en djup och nära kontakt mellan barn och föräldrar. Man önskar inte förändra möjligheten att vara ledig enligt Föräldraledighetslagen, utan den snarare utökas genom nästföljande förslag.¹⁸⁴

Barndagar och barnledighet

Förslaget ovan innebär minskad flexibilitet för familjerna, men det kompenseras en aning av förslaget om barndagar och barnledighet. Detta är något nytt som införs och alltså inte en förändring av nuvarande regler. Barndagarna kan tas ut efter att barnet fyllt fyra år och kompenseras på så sätt regelförändringen ovan. Utredningen menar att det är viktigt att föräldrar får en inblick i barnets vardag genom att till exempel följa med till skolan. Denna förmån skulle utredningen vilja införa i den tillfälliga föräldrapenningen. Dagarna ska kunna tas ut samtidigt av båda föräldrarna men man ska inte kunna överlåta dagar mellan varandra. Under ledigheten erhåller föräldern ersättning och endast hela dagar får enligt förslaget, tas ut.¹⁸⁵

Barnledigheten däremot är obetald, men är precis som barndagarna inte möjliga att överlåta. Dagarna får endast tas ut som hela dagar, eftersom det skulle medföra administrativa kostnader av att låta dela dem. Man tror enligt förslaget att det kan bli så att inte alla familjer kommer att kunna använda sig av barnledigheten utan på grund av ekonomiska skäl hålla sig till de med ersättning förknippade barndagarna. Likaså kommer systemet kanske inte att användas i lika stor utsträckning av föräldrar som har ett friare arbetsschema, jobbar hemma eller dylikt.¹⁸⁶

Försäkringskassans utökade roll

Förslaget framlägger Försäkringskassan som den aktör som bör få i uppdrag att arbeta med informationsspridning och attitydpåverkan i syfte att nå en jämnare fördelning av föräldrapenning mellan föräldrarna. För detta uppdrag tilldelas kassan pengar som de i sin tur ska fördela mellan aktörer som de menar ska delta i ansvaret för att på bästa sätt bidra till att föräldrapenningen fördelas jämnare mellan föräldrarna.¹⁸⁷

¹⁸³ En annan anledning till att man vill förkorta uttagsreglerna kan vara EG-rätten, som ger möjlighet för flyttande arbetskraft att erhålla del i socialförsäkringarna även i det nya landet. För Sveriges del innebär det att man kan ta ut sparade dagar här i Sverige, efter att tiden för uttag gått ut i hemlandet.

¹⁸⁴ SOU 2005:73, s. 363 ff.

¹⁸⁵ SOU 2005:73, s. 367 f.

¹⁸⁶ SOU 2005:73, s. 369 ff.

¹⁸⁷ SOU 2005:73, s. 384 ff.

7.2 Remissvar

Eftersom de flesta remissvar innefattar någon åsikt om den tredelade föräldrapenningen samt förlängning på SGI-nivå, väljer jag att presentera dessa svar under en rubrik, medan resten av förslaget, som kommenterats återges under den därpå följande underrubriken. Jag har valt att inte referera alla svar, eftersom det lätt blir en upprepning och faktiskt inte ger uppsatsen särskilt mycket. Jag har försökt att välja svar som är intressanta och tillräckligt många för att belysa olika idéer om förslaget. Rädna barnen och JämO känns nödvändigt att ha med, eftersom jämställdhet och barnets bästa ska tillgodoses i förslaget. Dock har de endast uppehållit sig vid den första delen av förslagen (presenteras under följande rubrik).

7.2.1 Föräldrapenning i tre delar och längre tid på SGI-nivå

SACO är positivt till en utökning av tiden på SGI-nivå, men man vill inte gå lika långt som utredningen utan menar att 30 dagar, istället för 60 dagar, är tillräckligt. Vidare anser man att föräldraförsäkringen spelar en viktig roll i kampen för att uppbringa jämställda löner, men även här väljer SACO en mildare väg. Man vill att 90 dagar istället för 150 öronmärks för vardera föräldern. Framförallt vill man avvakta en mer utökad individualisering tills man vet vilka effekter höjningen av taket verkligen ger. Dessutom ifrågasätter förbundet finansieringen av de förslag utredningen framlägger.¹⁸⁸

TCO påpekar att en individualisering spelar en stor roll, eftersom den har resulterat i ett ökat uttag för fäder sedan de införts. Men risken, menar förbundet, blir istället att föräldrar avstår föräldraförsäkringen, fler än idag, vilket slår fel. TCO har gått längre än många andra remissvar och helt enkelt presenterat ett alternativ till utredningens förslag om en tredelad föräldrapenning; en jämställdhetsbonus. Denna bonus innebär att föräldrar som väljer att inte överlåta sina dagar utan ta ut dem själv får 90 procent i ersättning, medan de som väljer att överlåta dagar får samma ersättning som idag, dvs. 80 procent. TCO menar att detta är ett ekonomiskt styrmedel som inte gör intrång i privatlivet, varför det är ett bättre förslag. Liksom SACO är TCO mycket positiva till takhöjningen, eftersom det kommer att innebära ett bra inkomstskydd för de allra flesta föräldralediga.¹⁸⁹

Den ideella organisationen **Manliga nätverket (nuvarande Män för jämställdhet)**, som verkar för jämställdhet, för kvinnofrid och mot mäns våld och övergrepp ställer sig kritiskt till förslaget som helhet. Nätverket menar att det enda som är hållbart på lång sikt är en helt individualiserad föräldraförsäkring, både för arbetsmarknadens snedfördelning, liksom ansvarsförhållandet i hemmet. Det är också i linje med barnets bästa att

¹⁸⁸ Remissvar, SACO, s. 1 ff. <http://www.saco.se/templates/saco/document.asp?id=4335>
Hämtat; 2006-08-29.

¹⁸⁹ Remissvar, TCO, s. 2 ff.
http://www.tco.se/Templates/Page2___419.aspx?DataID=1561 Hämtat; 2006-08-29.

införa en individualiserad föräldrapenning, menar nätverket. I remissvaret riktas kritik mot utredningens resonemang. Man menar att argumenten mot en sant individuell föräldrapenning ibland är motsägelsefulla. Samtidigt som utredningen påpekar barnets behov av en nära och tidigt kontakt med båda föräldrarna så säger man också att varje barn har olika, specifika, förutsättningar och önskemål. Vad detta skulle vara för önskemål anges inte, vilket nätverket tolkar som att utredningen menar att vissa barn, dvs. de som inte omfattas av undantagsregler, skulle ha ett behov att vara hemma mer med sin ena förälder än den andra. Detta ger familjerna möjlighet att även fortsättningsvis värdera barns och familjens bästa utifrån genusordning.¹⁹⁰ **Svenskt näringsliv** hänvisar sitt svar¹⁹¹ till den bilaga som Sofia Bergström skrivit till SOU 2005:73.¹⁹² Bergström börjar med att påpeka att föräldrar i Sverige idag är nöjda med hur de fördelar föräldrapenningen, vilket ifrågasätter behovet av att individualisera den. Ska man verkligen lagreglera familjers individuella val av fördelning av föräldraförsäkring då risken finns att det innebär att uttaget totalt sett minskar, frågar sig Bergström. Hon menar att fokus hamnat på ojämställdhet och könsroller, istället för att se att det handlar om individer som agerar utifrån vad de uppfattar som rationellt för just sin situation. Vidare menar hon att utredningen saknar fog för att påstå att det föreligger statistisk diskriminering och att ett förslag som detta slår olika i olika familjer, beroende av arbetssituation såsom egen företagare/arbetstagar/student upplever, eller skillnaden i fast anställning och tidsbegränsad sådan. Avslutningsvis påpekar Bergström att det medför en ökad frånvaro från arbetet om man tillåter en förlängd tid på SGI-nivå.¹⁹³ **JämO** hade hoppats på ett förslag om en helt individualiserad föräldraförsäkring, för att främja jämställdheten på arbetsmarknaden och bättre tillgodose barns behov och rätt till båda sina föräldrar. JämO tror dock att fädernas uttag av föräldrapenning kommer att öka i och med förslaget, men tror samtidigt att uttaget kommer att hamna runt en tredjedel av dagarna. Detta grundar ombudsmannen på rådande attityder och normer hos arbetsgivare, omgivningen och föräldrarna själva. Med en helt delad föräldraförsäkring blir män lika självklara i hemmet med barnet som kvinnorna blir på arbetsmarknaden. I samma stund som utredningen påstår att uttaget, och därmed barnets tid i hemmet, riskerar att minska med en helt individualisering av föräldraförsäkringen, utgår man ifrån att män inte kommer att ta sitt ansvar som föräldrar. JämO menar att under en övergångsperiod kan det hända att vissa barn får en kortare tid i hemmet, men detta måste sättas i relation till den situation vi har idag när närvarande mödrar riskerar att missgynnas i arbetslivet på grund av huvudansvaret för barnet och frånvarande fäder. På sikt skulle barnen få hem båda sina

¹⁹⁰ Remissvar, Manliga nätverket (nuvarande Män för jämställdhet), i sin helhet då sidnummer saknas; <http://www.mfj.se/OmOss/Remissvar.aspx> Hämtat; 2006-11-13

¹⁹¹ Svenskt näringslivs hemsida; <http://sn.svensktnaringsliv.se/sn/remiss.nsf/wdatum/0D0D5CA276D69889C12570BD004493A6> Hämtat; 2006-08-29.

¹⁹² Denna bilaga återfinns som särskilt yttrande i SOU 2005:73, s. 435-440.

¹⁹³ Remissvar, Svenskt näringsliv, bilagan i sin helhet då sidnummer saknas.

föräldrar med en individualiserad föräldraförsäkring, vilken också skulle påverka jämställdheten positivt i samhället, vilket alltså alla tjänar på.¹⁹⁴

Rädda barnen välkomnar förslaget om att förlänga föräldrapenningen på SGI-nivå, eftersom det skapar möjlighet för föräldrarna att vara hemma under barnets spädbarnstid, vilket förbättrar deras möjlighet att ge barnet den omvårdnad det behöver. För det stora flertalet barn är säkert en tredelad föräldraförsäkring bra eftersom det ger en god kontakt till båda föräldrarna och ökar jämställdheten mellan kvinnor och män i deras egenskap av föräldrar, vilket ger flickor och pojkar goda förebilder som bryter det traditionella könsrollsmönstret. Men Rädda barnen menar att skyddet för särskilt utsatta barn och barn med bara en fungerande förälder, är för svagt och barnet riskerar att gå miste om föräldrapenningdagar. En vårdnadshavare kan vara lämplig som sådan ur juridisk synpunkt (och därmed inte infalla under särregleringen) och ändå vara olämplig, ovillig eller fysiskt förhindrad att ensam ansvara för ett barn under spädbarnstiden.¹⁹⁵ Rädda barnen kan därför inte stödja ett sådant här förslag innan det sker en kraftfull förstärkning av individ och familjeomsorgens resurser för att hantera de problem som kan uppstå.¹⁹⁶

Försäkringskassan har inlämnat ett digert remissvar, men just denna del är ganska tunn. Kassan är positiv till förlängning på SGI-nivå, samt en fördelning av föräldrapenningdagarna för att jämna ut uttaget av dagar.

Samtidigt som man menar att delningen av dagar är bra ur jämställdhetssynpunkt så påpekar Försäkringskassan att det finns en risk att vissa barn får mindre tid hemma. Dessutom menar man att om föräldrarna fortsätter att ta ut dagarna som de gör idag, dvs. enligt samma mönster med kvinnan som tar ut fler dagar och sprider dem över längre tid, så kommer kvinnor även fortsättningsvis vara borta en längre tid från arbetsmarknaden än männen. Om man bara låter delar av förslaget gå igenom kan det få negativa konsekvenser. Låter man förlänga tiden på SGI-nivå, men inte fördelar dagarna finns en risk att kvinnor är hemma ännu längre än idag.¹⁹⁷

LO menar att en tredelad föräldraförsäkring är ett bra förslag, men det kräver ekonomiska resurser både för ersättning åt föräldrar, men också för en barnomsorg av god kvalitet. LO ser inte att en förlängning av tiden på SGI-nivå är nödvändig för att införa en tredelning.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Remissvar, JämO, s. 2 f. http://www.jamombud.se/remissvar/remiss_5181734.asp
Hämtat; 2006-08-29.

¹⁹⁵ RB anger som exempel fall då den ena föräldern inte vill befatta sig med barnet på grund av exempelvis oförmåga. Även om dagar överläts kommer barnet att gå miste om de dagar som inte används, dvs. de dagar som föräldern inte kan överlåta även om han vill. Med dagens regler kommer barnet att förlora 60 dagar i ett sådant här fall, men genom detta förslag skulle samma barn förlora 150 dagar!

¹⁹⁶ Remissvar, Rädda barnen, s. 2 ff.

<http://www.rb.se/sv/Aktuellt/Remissvar/Remissvarpautredningomreformeradforaldradorsakring.htm> Hämtat; 2006-08-30.

¹⁹⁷ Remissvar, Försäkringskassan, s. 4 f.

<http://forsakringskassan.se/omfk/analys/remisser/remiss2006/index.php> Hämtat; 2006-08-29.

¹⁹⁸ Remissvar, LO, s. 2.

[http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/3DDBC67B788C04D8C12571EA0043657A/\\$file/ytrandeslutbet.20060327.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/3DDBC67B788C04D8C12571EA0043657A/$file/ytrandeslutbet.20060327.pdf) Hämtat; 2006-08-30.

7.2.2 Övriga relevanta förslag

Här presenteras svaren till övriga förslag. Liksom ovan har jag valt svar som ska tillåtas belysa olika åsikter, men i denna del är de oftast lika.

Remissinstanserna i denna del är inte enbart samma som ovan.

SACO menar att dubbeldagarna ger föräldrarna en bra möjlighet att välja om de vill dryga ut den totala tiden med barnet eller ha mer tid gemensamt. Alltså en slags flexibilitet för föräldrarna. Att grundnivån höjs menar förbundet är bra, liksom förslagen om att ta bort lägstanivån och uttagsmöjligheten på åttondelsnivå. På samma sätt tillstyrker man förslaget om förlängt SGI-skydd. Då SACO menar att utredningen inte har kunnat påvisa att det skulle vara ohälsosamt med täta graviditeter, avstyrker de förslaget i denna del. Förbundet menar, liksom utredningen, att föräldraförsäkringen bör användas under barnets första tid, varför det är bra att förkorta tiden tills barnet är 4 år. Även barndagar och barnledighet menar förbundet är bra, men för att kunna tillskapa flexibilitet krävs att de kan tas ut även som halva dagar.¹⁹⁹

Försäkringskassan ser problem med de 30 gemensamma dagarna, då risken finns att en ogift far riskerar att bli utan föräldrapenning och då kan inte mamman överföra dagar. Problemet uppstår på grund av att beslut om gemensam vårdnad kan fattas först efter barnet är fött. Detta måste lösas innan ett förslag som detta bordläggs, menar kassan. Inställningen till en höjd grundnivå är positiv, men samtidigt påpekas i remissvaret att det inte får medföra att drivkraften att före graviditet ta sig ut på arbetsmarknaden och skaffa sig en position försvagas. Precis som utredningen tycker kassan att lägstanivån ska slopas liksom åttondelsnivån. SGI-skyddet bör bli 1,5 år långt, inte minst då det blir enklare för föräldrar att förstå, och det ska inte vara fördelaktigt att föda barn i tät följd, menar Försäkringskassan, utan kvinnor bör komma tillbaka till arbetslivet mellan barnen.

Vad gäller barndagarna anges i svaret att de istället bör knytas till varje barn istället för att utgöra ett fast antal oavsett antal barn i familjen. Däremot har inte Försäkringskassan några problem med att barnledigheten knyts till varje förälder. Avslutningsvis menar kassan att just de inte är rätt myndighet att axla ansvar för vad andra aktörer ska göra. Däremot sprider kassan gärna egen information bland föräldrarna och behöver för detta ändamål insatser.²⁰⁰

Vad gäller Försäkringskassans roll tycker **Fackförbundet ST** tvärtemot Försäkringskassan. Det är bra att kassan får denna roll, menar förbundet. Men dessutom påpekar de att även arbetsgivare och fackförbund måste ta på sig rollen att sprida kunskap om de konsekvenser som traditionella val kan ge i ett längre tidsperspektiv. Vidare tycker förbundet att dubbeldagar är bra, eftersom de ger möjlighet för båda föräldrarna att delta i barnets direkta skötsel. Barndagar och barnledighet ger barnet ökad trygghet och föräldrarna tillåts en ökad möjlighet att delta i barnets vardag.²⁰¹

¹⁹⁹ Remissvar, SACO, s. 5 f.

²⁰⁰ Remissvar, Försäkringskassan, s. 5 ff.

²⁰¹ Remissvar, Fackförbundet ST, s. 2 f. <http://www.st.org/index.php?id=4219> Hämtat; 2006-08-29.

TCO menar att självständighet och inflytande för individen är viktigt, varför man är tveksam till att begränsa uttagsmöjligheten till 4 år. Bara för att statistiken visar att de flesta tar ut dagar under barnets första år betyder inte att man inte behöver kunna ta ut dagar senare. Föräldrar behöver möjlighet till flexibilitet, enligt förbundet. Just det finner man i förslaget om barnledighet och barndagar vilket TCO välkomnar. Dock blir det kostsamt och TCO ifrågasätter dess ekonomiska rimlighet.²⁰²

7.3 Andra åsikter

På ämnet jämställdhet har Roger Klinth skrivit en rapport till Jämställdhetspolitiska utredningen. Han menar att uppdelningen av dagar i föräldrapenningen främst beror på enskilda mäns val, det är därför det är så svårt att förverkliga visionen att göra pappa med barn och skaffa mamma ett arbete. Klinth tror inte att ens en fullt ut individualiserad föräldraförsäkring erbjuder garantier för att män tar ut sina dagar. Denna tanke bygger han på att föräldraförsäkringen faktiskt inte är något annat än ett erbjudande och inget tvång. En uppdelning av dagarna innebär inte ett tvång, utan kan endast fungera som ett styrmedel. Därför kan man aldrig garantera att en individualisering innebär att önskat resultat uppfylls.²⁰³ Trots detta menar Klinth att en individualiserad föräldraförsäkring är viktigt för att myndigförklara män som föräldrar och dessutom innebär det en markering från politiskt håll. Detta kan möjliggöra att den onda cirkel av traditioner och könssegregering på arbetsmarknaden bryts! Men för att detta mål ska bli verklighet måste fokus inställas mot männens ansvar och problematisera deras bristande möjligheter/kompetens/vilja till omsorgsarbete, vilket säkert skulle generera i konflikter med en rad centrala intressen och maktsfärer. Men, det är priset som står att betala för att jämställdheten ska ta ett kvalitativt språng framåt.²⁰⁴

Nyberg skriver att eftersom fäder tenderar att hålla sig till de dagar de tilldelas lagstiftningsvägen, men inte gärna tar ut något särskilt mer, är det kanske dags att flytta fokus från föräldrar, jämställdhet och den problematiken, till att istället låta det handla om barnets rätt till omvårdnad av sin far och relationen mellan fadern och barnet. Föräldraförsäkringens syfte bör vara barnets rätt till faderns (och moderns) vård, vilken inte bör vara möjlig att överlåta.

För kvinnors del krävs minskad deltidsarbetslöshet och att antalet tillfälliga anställningar minskar. Det skulle gynna kvinnors roll som försörjare, men skulle dessutom kanske innebära att en del män som idag har osäkra anställningar skulle ta ut mer av föräldraledigheten. Fler pappamånader skulle kunna öka fäderns uttag, särskilt i och med höjningen av taket i föräldraförsäkringen. Men Nyberg förespråkar dessutom en ersättningsnivå på 90 procent för att underlätta för familjer med små marginaler. En idé om

²⁰² Remissvar, TCO, s. 5 f.

²⁰³ SOU 2005:66, Forskarrapporter till Jämställdhetspolitiska utredningen, Klinth, s. 226 f.

²⁰⁴ SOU 2005:66, Klinth, s. 232 f.

att erbjuda föräldrar som delar jämnt på dagarna en extra månads föräldraledighet nämns.²⁰⁵

Ramqvist är bland annat författare, och hon påpekar en annan infallsvinkel i denna debatt. Hon menar att man i diskussioner om en delad föräldrapenning låter begreppet barnets bästa slå ut alla andra principer om människors lika värde och rättigheter. Detta trots att det står i Barnkonventionen att båda föräldrarna har ansvar för sina barn. Problemet, som hon ser det, är att barnen inte själva kan tala om hur de vill ha det, utan det blir vuxnas idéer som får prägla deras uppväxtvillkor. Och vuxna framför att risken att barnet inte får tillräckligt lång tid hemma med sina föräldrar om man låter öronmärka fler dagar är betydande. Eller också att dagis inte skulle vara bra för barnen, utan de behöver vara hemma, trots att inte någon entydig forskning visar på något sådant. Detta uppfattar Ramqvist som ett problem då hon menar att man genom att inte individualisera kanske ger barnet mer tid hemma, men den tiden blir enbart med den ena föräldern. Hon frågar sig då om det inte är viktigare att barnet får växa upp i en jämställd familj än att det får stanna hemma så länge som möjligt.²⁰⁶

Men BO försvarar barnets bästa. En delad föräldrapenning med öronmärkta dagar får enligt henne aldrig innebära att något barn tvingas stanna hemma kortare tid, (vilket också framgår i kapitel 8) på grund av att den ena föräldern inte kan eller vill nyttja sin möjlighet till föräldraledighet. Det krävs undantag för en könsneutral föräldraförsäkring i de fall en förälder inte kan, vill eller bör ta ut sin del.²⁰⁷ Föräldraförsäkringen ska möjliggöra för barnet att få en god omvårdnad av sina föräldrar. Barnet har rätt till båda sina föräldrar och det ska garanteras så långt det är möjligt. Redan som litet behöver det få möjlighet att knyta an till sina föräldrar och bygga upp en kontakt till dem. Samhället ska garantera att alla barn har samma rätt till att få vara hemma med någon förälder. Därför krävs väl genomtänkta regler om undantag från en delad föräldraförsäkring. Det är samhällets ansvar att organiseras på ett sådant sätt att barndomen blir både utvecklande och trygg och att föräldrarna kan få ta del av olika stödjande insatser som därmed indirekt kommer barnet till del.²⁰⁸

7.4 Avslutande synpunkter

Åsikterna kring en delad föräldraförsäkring, och resten av utredningens förslag, är många och de spretar. De flesta verkar vara överens om att barn behöver sina föräldrar, men alla är inte eniga om att en tredelad föräldraförsäkring kommer att skapa en sådan miljö. Åsikterna är inte heller samstämmiga om huruvida en delad föräldraförsäkring verkligen kommer att leda till jämställdhet, särskilt inte om man väljer en tredelning istället för att löpa hela linan ut och först stanna vid en helt individualiserad föräldraförsäkring. Barnets bästa verkar vara i allas intresse, även om det

²⁰⁵ Lorentzi (red.), s. 87 f.

²⁰⁶ Lorentzi (red.), s. 63 ff.

²⁰⁷ Se det exempel som presenteras i fotnot 195.

²⁰⁸ SOU 2005:73, bilagedelen, Nyberg, s. 306 ff.

inte kan tillåtas medföra att andra grupper i samhället diskrimineras, vilket måste anses vara fallet om barnets bästa helt tillåts slå ut jämställdhetsdiskussionen på området, utan att ens vara ordentligt utrett och fastställt.

8 Analys

I mer än 30 år har vi i Sverige haft en föräldraförsäkring i syfte att låta både män och kvinnor kombinera arbete och familj. Regleringen är neutral när det kommer till kön, förutom viss särreglering som syftar till att ge mamman en möjlighet till ledighet före och efter förlossningen, samt pappadagarna. Trots detta visar all statistik att kvinnor och män tar ut olika mycket föräldrapenning. Kvinnor tar ut en stor majoritet, vissa män inte en enda dag. Detta är inte ett nytt fenomen, utan något som man lagstiftningsvägen uppmärksammat de senaste tio åren, och försökt att förändra genom att införa pappamånader. Dessa har resulterat i att pappan tar ut fler dagar, men de är fortfarande benägna att hålla sig till de dagar de tilldelas genom lagstiftningen, och vill ogärna ta ut mer. De svenska familjerna använder den absoluta majoriteten av sina dagar, vilket jag tycker visar att föräldraförsäkringen kan utgöra ett viktigt styrmedel. Man måste inte ta ut föräldraförsäkringen, men då många gör det tror jag att det fungerar att påverka människor med. Men så länge man inte kan tvinga föräldrar att du ut ledighet så måste man räkna med att det även med en delad föräldraförsäkring skulle det finnas de som väljer att inte ta ut någon ledighet.

Att vi måste försöka påverka uttagsstatistiken tycker jag är självklart, för den situation som arbetsmarknaden befinner sig i idag är helt oacceptabel, när kvinnor och män arbetar för olika löner och trots samma utbildning och kunskapsnivå hamnar på helt olika steg på karriärstegen; alltid med mannen lite högre upp. Alla kvinnor betalar (de allra flesta helt omedvetet) med sina löner den risk som de anses utgöra eftersom de är potentiella storkonsumenter av föräldraledighet i betydligt större mån än en man. Problematiken återfinns i familjers ovilja att dela jämnt på dagarna frivilligt. Alternativen som det kommer att stå emellan är en lagstiftad delning eller föräldrarnas frivillighet. Om vi väljer det senare alternativet kommer inget att förändras, vilket i slutändan innebär att kvinnor fortsätter att betala ett högt pris och männen förlorar tid med sina barn, samt barnen förlorar tid med sin pappa. Väljer vi istället att lagstifta en delning kommer med allra största sannolikhet barnen att komma i kläm, åtminstone till en början. Det finns nämligen ingen självklarhet för männen att stanna hemma med barnet så länge som mamman gör idag, vilket gör att barnen kommer att, i tidigare ålder, ingå i barnomsorgen. Alla förväntningar i samhället pekar på att kvinnan ska stanna hemma med barnet och sätta karriären i andra hand; först då är hon en god mamma. Och pappan förväntas göra tvärtom. SOU 2005:73:s förslag om en tredelad försäkring innebär i princip bara ett antal fler pappamånader. Antagligen skulle männen ta ut fler dagar än idag, men långt ifrån hälften. Den historiska statistiken visar att de antagligen skulle ta ut sin tredjedel, men inte mycket mer. Och jag menar att det först är när delningen är lika som förändringarna kan ske. Delar man försäkringen i tre delar återfinns fortfarande en möjlighet att skriva över dagar och mamman kommer med största sannolikhet att även fortsättningsvis stanna

hemma längre än mannen, och det är den självklarheten som måste brytas. Men det kommer inte att vara smärtfritt, för det är en betydande förändring. Ofta förknippas en god och trygg uppväxt med närvarande föräldrar och en lång tid i hemmet, varför risken med barn som hamnar tidigare på dagis inte framstår som lockande. Under en övergångsperiod tror jag att detta för vissa barn skulle vara fallet. Därför tycker jag att det är viktigt att försöka bygga bort de eventuella brister som dagens barnomsorg kan tänkas ha för att göra det bra för de barn vars pappa inte kommer att ta ut föräldraledigt, och därmed ge barnet kortare tid i hemmet. För det är just dessa fall som inte går att reglera bort. Är pappan olämplig finns alltid lagtekniska lösningar, han kanske inte ens har vårdnad i ett sådant fall och då får självklart mamman alla dagarna. Men om pappan inte vill ta ut föräldraledighet, vad gör man då? Jag tror inte att det finns någon lösning, eftersom det inte går att ha särreglering för dem som inte vill dela jämnt; det skulle ju förstöra hela tanken om jämställdhet, om ett sådant alternativ fanns. Väljer vi att dela föräldrapenningen, vare sig det blir i tre delar eller sant lika, så kommer det finnas barn som hamnar mellan stolarna. Och väljer vi att låta föräldrarna välja själva så kommer inte föräldraförsäkringen att bidra till en mer jämställd arbetsmarknad, eftersom arbetsgivarna kan fortsätta med statistisk diskriminering, vilket medför att kvinnorna fortsätter att dra det kortare strået oavsett om de skaffar barn eller inte. Därför blir en jämställd föräldraförsäkring oförenlig med barnets bästa, under förutsättning att barnets bästa är att vara hemma så länge som möjligt. Om man istället resonerar som så att det även för barnets skull är viktigt att leva i ett mer jämställt samhälle och samtidigt få tillgång till både mamma och pappa under uppväxten, så är en individualisering rätt väg att gå.

Det finns dock ytterligare en problematik, vilken uppstår i de fall som BO tar upp, det vill säga när pappan är oförmögen att ta hand om barnet, utan att vara juridiskt olämplig. För dessa situationer, som förhoppningsvis inte är allt för många, måste det så klart finnas alternativ. En sådan familj måste få stöd från samhället, men jag tycker inte nödvändigtvis att de fallen bör regleras i föräldraförsäkringen. Om pappan eller mamman är oförmögen att ta hand om ett barn, av vilken anledning det än kan vara, måste det finnas undantagsregler. Det svåra är att skapa undantag som utestänger möjligheten att de som infaller under dessa egentligen bara vill undvika ledighet, utan att för den skull vara olämpliga som vårdare av barnet. Därför bör inte detta ligga på föräldraförsäkringen att lösa, eftersom det nog skulle skapa för många hål och möjligheter till att utnyttja denna svaghet i försäkringen. Det viktigaste kanske är att ta bort överskrivningsmöjligheten, för att därmed begränsa familjernas valfrihet, utan att stänga alla dörrar för familjer med speciella behov. I de fall familjen önskar dela på dagarna annorlunda krävs en ansökan och mycket särskilda skäl, vilket skulle ge möjligheter för familjer med särskilda behov medan familjer där pappan bara inte vill ta ut dagar skulle få avslag på ansökan. Detta skulle även lösa problematiken som uppstår när en kvinna vill fortsätta amma barnet, men hennes del av föräldraledigheten är slut. Jag tror inte att det är ett alternativ att förlänga föräldraledigheten för att ge kvinnorna rätt att amma, eftersom den är tillräckligt generös. Alltså måste problemet lösas på annan väg.

Naturligtvis blir det omöjligt att avslöja fusk med försäkringen, vilket innebär att kvinnan kan ansöka om att få ta ut fler dagar på grund av amning, utan att längre faktiskt amma. Men det kräver en ansökan och det är lite mer omständligt än att bara låta mannen skriva över dagar, och kanske räcker det för att undvika att försäkringen missbrukas.

Utredningen har utöver tredelningen föreslagit flera ekonomiska förändringar. Dessa förslag tror inte jag skulle kunna förändra uttaget radikalt, eftersom de flesta föräldrar inte agerar ekonomiskt rationellt. Och jag tror att det är förhållandevis ganska få fall där ekonomin är det avgörande. Istället tror jag att det som påverkar föräldrarna främst är traditionella roller i samhället. Dessa kan vi inte rå på, även om vi kan försöka påverka genom opinionsarbete, men jag tror att det krävs lagstiftning, och därmed ett slags tvång, för att föräldrar ska ta det avgörande steget. Om föräldrar verkligen menar att det är viktigt att barnet är hemma kommer naturligtvis pappan att stanna hemma och om det visar sig främst handla om att kvinnan vill vara ledig kommer de föräldrarna att få hitta andra ekonomiska lösningar.

Även om jag inte tror att ekonomin är det viktigaste, eller på något sätt avgörande så tror jag att dessa förslag har en roll att spela. Naturligtvis kan en takhöjning öka möjligheterna för pappor att ta ut föräldrapenning, eftersom ersättningen blir högre för dem som tjänar mer. Och jag tycker att det är viktigt att man höjer de lägsta ersättningarna så att det blir ekonomiskt möjligt för alla par att skaffa barn. Jag ser de ekonomiska förslagen som en slags morot, men jag tror inte att de skulle kunna påverka situationen på arbetsmarknaden i dag. Detsamma gäller för övriga förslag. Att begränsa uttagstiden till 4 år tycker jag verkar rimligt och kanske kan det medföra att kvinnor kommer ut i arbete lite tidigare och begränsar sin frånvaro från arbetet till dessa år. Men samtidigt kanske fler kvinnor kommer att arbeta deltid under en längre tid, vilket inte är en god utveckling för jämställdhetsarbetet.

Med dagens reglering av föräldraförsäkringen drabbas kvinnor. Den flexibilitet som föräldrarna erbjuds används främst av kvinnor och därför förlorar de på densamma. Jag tror att kvinnor skulle erhålla en bättre position på arbetsmarknaden genom att föräldraförsäkringen blir ett stelt regelverk utan möjligheter till frihet, mer än den möjligheten man alltid har att tacka nej till föräldrapenningen. Att dela föräldraförsäkringen helt skulle innebära ilskna föräldrar, eftersom de vill dela själva, efter eget huvud. Därför krävs mycket opinionsarbete och det kommer att ta tid för föräldrar att vänja sig vid sina nya roller. För det är precis vad som krävs; nya roller. Förändringen kommer inte att tillkomma av sig självt utan det krävs att vi arbetar för den. Samtidigt som det känns främmande att införa en individualiserad föräldraförsäkring så är det väl egentligen inte så konstigt då alla andra socialförsäkringar är det. Det är självklart att bara jag kan ta ut min sjukförsäkring när jag är sjuk, jag kan inte skriva över dagar på någon annan. Skillnaden är att vi är vana vid att kunna dela och förväntningarna ligger på kvinnan, hon bör stanna hemma. Det är först när vi bryter denna föreställning som jämställdheten kan vinna framsteg på arbetsmarknaden. Jag tror att det är förenligt med barnets bästa, för jag tror att ett barn mår bra av att få vara hemma med både pappa och mamma, och att få möjlighet att

växa upp i ett samhälle som präglas av jämställdhet. Rädda Barnen är till exempel inte emot en delad föräldrapenning, tvärtom, under förutsättning att insatser finns redo att ta upp de barn som faller mellan stolarna. Barnets förespråkare eniga om att det är viktigt för barnet att få tillgång till båda sina föräldrar under sin uppväxt, vilket jag tror blir verklighet med en individualiserad föräldraförsäkring.

Käll- och litteraturförteckning

Förarbeten

SOU 1998:3, Välfärdens genusansikte.

SOU 2003:36, Bilaga 12 till LU 2003, En jämställd föräldraförsäkring?

SOU 2005:66, Forskarrapporter till Jämställdhetspolitiska utredningen.

SOU 2005:73, Reformerad föräldraförsäkring, kärlek, omvårdnad, trygghet.

SOU 2005:73, Bilagedelen, Reformerad föräldraförsäkring, kärlek, omvårdnad, trygghet.

Prop. 1973:47, Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, m.m.

Prop. 1993/94:147, Jämställdhetspolitiken: Delad makt - delat ansvar.

Prop. 2000/01:44, Föräldraförsäkring och föräldraledighet.

Prop. 2005/06:142, Höjt inkomsttak vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst och höjd lägstanivå för hel föräldrapenning.

RFV: Analyserar 2002:14; Spelade pappamånaden någon roll? - Pappornas uttag av föräldrapenning.

RFV: Analyserar 2004:14; Flexibel föräldrapenning - hur mammor och pappor använder föräldraförsäkringen och hur länge de är föräldralediga.

RFV: Redovisar 2000:1; Båda blir bäst, Attityden till delad föräldraledighet.

RFV: Statistikinformation IS-I 2004:4; Föräldrapenningen.

RFV: Vägledning 2001:6 Version 2; Tillfällig föräldrapenning.

RFV: Vägledning 2002:1 Version 1; Föräldrapenning.

RFV: Vägledning 2004:5 Version 2; Sjukpenninggrundande inkomst - och årsarbetstid.

Databaser

Thomson fakta, Karnov +. Hemsida:

http://www.westlaw.se/pls/onl_se/lilseintk.request?funktion=lg&produkt=&normid=&prodid=614 Hämtat; 2006-11-13.

Internet

Försäkringskassans hemsida;

http://www.fk.se/fakta/fp/?page=/privatpers/foralder/barnet_fott/taut_foraldr_apening/index.phpHämtat; 2006-10-12.

SCB:s hemsida;

http://www.scb.se/templates/tableOrChart_78953.asp

Hämtat; 2006-10-12.

DN debatt hemsida;

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=210516>

Hämtat; 2006-10-12.

Nationalencyklopedin på internet hemsida:

http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=488430&i_word=j%e4mst%e4lldhet Hämtat; 2006-11-21.

Regeringens hemsida:

<http://www.regeringen.se/sb/d/8000-item72325> Hämtat; 2007-01-24

Remissvar hemsida anges, klicka ev. vidare till pdf- fil alt. Wordfil.

Riksorganisationen Manliga nätverket (nuvarande Män för jämställdhet);

Remissvar: Reformerad föräldraförsäkring (SOU 2005:73) Kärlek, Omvårdnad, Trygghet. Hemsida: <http://www.mfj.se/OmOss/Remissvar.aspx>
Hämtat; 2006-11-13

Svenskt Näringsliv, bilaga; Översyn av föräldraförsäkringen - särskilt yttrande av experten Sofia Bergström. Hemsida:

<http://sn.svensktnaringsliv.se/sn/remiss.nsf/wdatum/0D0D5CA276D69889C12570BD004493A6> Hämtat; 2006-08-29.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO); Reformerad föräldraförsäkring kärlek, omvårdnad, trygghet. Hemsida:

http://www.tco.se/Templates/Page2_419.aspx?DataID=1561 Hämtat; 2006-08-29.

Jämställdhetsombudsmannen; Yttrande över

Föräldraförsäkringsutredningens betänkande Reformerad föräldraförsäkring

(SOU 2005:73). Hemsida:
http://www.jamombud.se/remissvar/remiss_5181734.asp Hämtat; 2006-08-29.

Landstingsorganisationen (LO); LOs yttrande över slutbetänkande Reformerad Föräldraförsäkring (SOU 2005:73) Kärlek, omvårdnad, trygghet. Hemsida:
[http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/3DDBC67B788C04D8C12571EA0043657A/\\$file/yttrandeslutbet.20060327.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/3DDBC67B788C04D8C12571EA0043657A/$file/yttrandeslutbet.20060327.pdf) Hämtat; 2006-08-30.

Rädda Barnen; Remissvar på utredning om reformerad föräldraförsäkring. Hemsida:
http://www.rb.se/sv/Aktuellt/Remissvar/Remissvarpautredningomreformera_dforaldradorsakring.htm Hämtat; 2006-08-30.

Fackförbundet ST; Reformerad föräldraförsäkring. Kärlek, omvårdnad, trygghet. Hemsida: <http://www.st.org/index.php?id=4219> Hämtat; 2006-08-29.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO); Slutbetänkande Refomerad föräldraförsäkring (SOU 2005:73) Kärlek, Omvårdnad, Trygghet. Hemsida:
<http://www.saco.se/templates/saco/document.asp?id=4335> Hämtat; 2006-08-29.

Försäkringskassan; Slutbetänkande Reformerad föräldraförsäkring (SOU 2005:73) Kärlek, Omvårdnad, Trygghet. Hemsida:
<http://forsakringskassan.se/omfk/analys/remisser/remiss2006/index.php> Hämtat; 2006-08-29.

Litteratur

Bekkengen, Lisbeth, *Man får välja*, Liber AB, Malmö, upplaga 1:1, 2002.
Barnombudsmannen, *Barnets bästa - från vision till verklighet*, Fritzes, Stockholm, upplaga 1, 2001.

Christensen, Anna, *Grunderna i socialförsäkringsrätten*, Lund, 3:e upplagan, 1999.

Chronholm, Anders, *Föräldraledig pappa*, Avhandling Göteborgs Universitet, institutionen för sociologi, 2004.

Elvin - Nowak, Ylva, *Världens bästa pappa?*, Albert Bonniers Förlag AB, Stockholm, 2005.

Fisher, I. David, *Mänskliga rättigheter*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 3:e upplagan, 2005.

Göransson, Håkan, Karlsson, Anders, *Diskrimineringslagarna*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, upplaga 1:1, 2000.

Hammerberg, Thomas, *Mänskliga rättigheter - konventionen om barnets rättigheter*, UD info, Stockholm, 2000.

Lorentzi, Ulrika (red.), *Vems valfrihet? Debattbok för en delad föräldraförsäkring*, Agora, Stockholm, 2004.

Nilsson Schönnesson, Lena; *Föräldraskap - delad föräldraledighet - jämställdhet*, Stockholm, 1987.

Nordborg, Gudrun (red.), *13 kvinnoperspektiv på rätten*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 1995.

Plantin, Lars, *Mäns föräldraskap*, Avhandling Göteborgs Universitet, institutionen för socialt arbete, 2001.

Roth, Ann- Katrine, *Nya jämställdhetsboken*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, upplaga 1:1, 2002.

RFV, *Socialförsäkringsboken 2003*, RFV, Stockholm, upplaga 1, 2003.

Övrigt

JämO, *Föräldraskap kunskap- och nulägesrapport*, 2005.

JämO, *Granskning av efterlevnaden av jämställdhetslagen § 5*, 2004.

JämO, *"Positiv inställning från ledningen är avgörande..."*